



Vrije Universiteit Brussel

# Beeldvorming en taalgebruik over personen met een handicap in de Vlaamse kranten.

Soort: Eindwerk in de Pedagogische Wetenschappen, Sociale Agogiek

Student: Geert Callebaut

Promotor: Prof. Dr. Tony Van Loon

Opdrachtgever: GRIP vzw

Academiejaar 2004-2005

**WETENSCHAPS**winkel  
*Brussel*



Vrije Universiteit Brussel

FACULTEIT VOOR PSYCHOLOGIE EN EDUCATIEWETENSCHAPPEN

Richting: Sociale Agogiek

## Beeldvorming en taalgebruik over personen met een handicap in de Vlaamse kranten

---

Eindwerk voorgelegd voor het behalen van de graad van licentiaat in de Sociale en Culturele Agogiek door

Callebaut Geert

---

Academiejaar 2004-2005

Promotor: Prof. Dr. Van Loon

**WETENSCHAPS**winkel

*Brussel*

Aantal woorden: 13.050



# ***Samenvatting afstudeerscriptie***

Geert Callebaut  
Vrije Universiteit Brussel  
Sociale Agogiek

Titel: Beeldvorming over personen met een handicap en de Vlaamse kranten, een exploratieve studie

Promotor: prof. dr. Van Loon

Academiejaar 2004-2005

De maatschappelijke positie van personen met een handicap was doorheen de geschiedenis niet steeds benijdenswaardig. De in het verleden gehanteerde termen geven vaak een indruk over de wijze waarop men naar personen met een handicap keek: minderwaardigen, gebrekkigen, idioten en onvolmaakten.

De laatste decennia is een verandering in de maatschappelijke kijk naar personen met een handicap merkbaar. De ortho-agogische wereld gaat ervan uit dat zowel personen met een handicap als de totale maatschappij de nodige inspanningen dienen te leveren om tot een wijziging in de maatschappelijke beeldvorming te komen. De media vervullen hierbij een belangrijke rol.

In deze afstudeerscriptie wordt dieper ingegaan op de agogische veranderingsmogelijkheden en – noden inzake beeldvorming over personen met een handicap gelinkt aan een deel van de media, nl. de Vlaamse kranten.

Vertrekkende vanuit de term ‘handicap’, gaat deze afstudeerscriptie dieper in op ‘beeldvorming’ en de impact van taal hierop om vervolgens deze informatie te linken aan de Vlaamse kranten met specifieke aandacht voor de gehanteerde taal. Dit alles met oog voor de agogische veranderingsmogelijkheden en uitgaande van de visies zoals gehanteerd bij de belangrijkste krantenredacties en belangenverenigingen in Vlaanderen.

Een analyse van de onderzoeksgegevens dient duidelijk te maken in welke mate de verwachtingen van de belangenverenigingen aansluiten bij de gehanteerde principes op de krantenredacties.

Het algemene besluit vormt hierbij niet louter de afsluiting van deze afstudeerscriptie, maar dient tevens als aanzet van een mediacharter voor journalisten.

*Voor Míro Mattheo  
(augustus 2005)*

*Professor Dr. Van Loon  
Alle respondenten bij dit onderzoek  
Wetenschapswinkel  
Grip vzw*

*Dank*

# Inhoudsopgave

<i>Algemene inleiding</i>	1
<i>Probleemstelling</i>	2
<b>Doelstelling</b>	2
<b>Onderzoeksvragen</b>	2
<i>Methodologie</i>	2
Literatuuronderzoek	2
Kwalitatief onderzoek	3
<b>1. Het begrip handicap</b>	4
<b>1.1. Definiëring</b>	4
<b>1.2. Handicap vanuit medisch en sociaal perspectief</b>	4
<b>2. Beeldvorming over personen met een handicap</b>	5
<b>2.1. Definiëring</b>	5
<b>2.2. Beelden en beeldvorming in een veranderende maatschappij</b>	5
<b>2.3. Soorten beeldvorming</b>	5
2.3.1. Positieve versus correcte beeldvorming	5
2.3.2. Stereotype beeldvorming	6
2.3.3. Expliciete en impliciete beeldvorming	6
2.3.4. Actieve en statische beeldvorming	6
<b>2.4. Agogische veranderingsmodellen en beeldvorming</b>	7
2.4.1. Het veranderen van een beeld	7
2.4.2. Drie sociaal-agogische handelingsmodellen	7
2.4.3. De zwijgspiraaltheorie en de agendasettingtheorie	8
<b>2.5. Besluit</b>	9
<b>3. Taalgebruik, beeldvorming en handicap</b>	10
<b>3.1. What's in a name?</b>	10
<b>3.2. Eufemismen</b>	10
<b>3.3. Een kluwen van termen</b>	10
<b>4. Media, beeldvorming en handicap</b>	12
<b>4.1. De kracht van de media</b>	12
<b>4.2. De journalistieke beroepsethiek</b>	13
4.2.1. Journalistieke codes	13
4.2.2. Raad voor de Journalistiek	13
<b>4.3. Effecten van beeldvorming in de media op personen met een handicap</b>	14
<b>4.4. Categorisering door de media</b>	14
<b>4.5. Besluit</b>	15

<b>5. Vlaamse kranten en beeldvorming: diepte-interviews</b>	<b>16</b>
<b>5.1. Diepte-interviews als methode</b>	<b>16</b>
<b>5.2. Actoren betrokken bij dit onderzoek</b>	<b>17</b>
5.2.1. De geschreven pers in Vlaanderen	17
5.2.2. De belangenverenigingen	17
<b>6. Onderzoeksresultaten</b>	<b>18</b>
<b>6.1. Onderzoeksresultaten interviews redacties</b>	<b>18</b>
6.1.1. Invloed van de geschreven pers op de beeldvorming	18
6.1.2. Vragen betreffende de eigen organisatie	19
<b>6.2. Onderzoeksresultaten interviews belangenverenigingen</b>	<b>25</b>
6.2.1. Invloed van de geschreven pers op de beeldvorming	25
6.2.2. Vragen betreffende de eigen organisatie	27
<b>6.3. Besluit</b>	<b>32</b>
<b>7. Komen tot een publicatie ten behoeve van redactieleden</b>	<b>34</b>
<i>Algemeen besluit</i>	35
<i>Bronvermelding</i>	37
<i>Bijlage 1. De kijk op personen met een handicap doorheen de geschiedenis</i>	44
<i>Bijlage 2. De betrokken belangenverenigingen</i>	46
<i>Bijlage 3. De betrokken persorganisaties</i>	47
<i>Bijlage 4. Handicapgerelateerde termen</i>	48
<i>Bijlage 5. Illustratieve krantenartikels</i>	52

## Algemene inleiding

Personen met een handicap eisen steeds vaker een volwaardige plaats op in de maatschappij. Het ortho-agogische werkveld levert al lange tijd pogingen om hun maatschappelijke achterstelling te wijzigen. Echter niet steeds met het gewenste resultaat. Deze afstudeerscriptie wil dieper ingaan op de agogische veranderingsmogelijkheden en –modellen inzake beeldvorming over personen met een handicap, vertrekkende vanuit de impact van de media en de wensen van de belangenverenigingen. Dit met specifieke aandacht voor het gehanteerde taalgebruik inzake handicaps. De wijze waarop de media een rol spelen in het wijzigen van de maatschappelijke denkbeelden over personen met een handicap staat hierbij centraal.

Deze afstudeerscriptie vertrekt vanuit een open benadering van de onderzoeksvraag. Hierbij wordt er vooreerst gekomen tot een afbakening van de term ‘handicap’. Gezien het veelvuldig gebruik en de steeds wijzigende maatschappelijke invulling is dit een noodzaak om niet te verzanden in diffuusheid. Vervolgens wordt het concept ‘beeldvorming’ behandeld waarbij niet alleen de soorten beeldvorming worden beschreven, maar tevens de nadruk wordt gelegd op de agogische veranderingsmogelijkheden van de bestaande beelden.

Het hoofdstuk ‘Taalgebruik, beeldvorming en handicap’ dient te leiden tot een verdere verdieping van de onderzoeksvraag. Hierbij wordt nagegaan welke impact specifiek taalgebruik kan hebben op de beeldvorming. Deze informatie wordt gelinkt aan de media om zo tot een verdere afbakening van het onderzoek te komen.

Tenslotte wordt er een overzicht gegeven van de visies inzake media, beeldvorming en handicap van de belangrijkste belangenverenigingen voor personen met een handicap en van de krantenredacties. Een analyse van deze onderzoeksgegevens dient duidelijk te maken in welke mate de verwachtingen van de belangenverenigingen aansluiten bij de gehanteerde principes op de krantenredacties.

Het algemene besluit vormt hierbij niet louter de afsluiting van deze afstudeerscriptie, maar is tevens de aanzet van een mediacharter voor journalisten. Dergelijk charter dient een inhoudelijk en taalkundig houvast te bieden aan redactieleden die in hun artikels willen bijdragen tot een genuanceerde en correcte beeldvorming over personen met een handicap.

# Probleemstelling

## *Doelstelling*

Onderzoeksbehoeften worden niet in het luchtledige geboren. De oorspronkelijke vraag die gesteld werd door Grip<sup>1</sup> betrof een onderzoek naar 'Beeldvorming en taalgebruik in de media over personen met een handicap'. De noodzaak tot afbakening werd echter snel duidelijk. Het begrip 'media' werd begrensd tot 'de Vlaamse kranten'.

**Een verkennend onderzoek naar de beeldvorming in de Vlaamse kranten over personen met een handicap.**

## *Onderzoeksvragen*

De oorspronkelijke onderzoeksvraag werd als volgt uitgesplitst:

1. Hebben kranten een impact op de beeldvorming over personen met een handicap? Zo ja, welke factoren liggen hierbij aan de basis? Wat is de rol van specifiek taalgebruik hierbij?
2. Welke criteria hanteren redacties van Vlaamse kranten bij hun berichtgeving over personen met een handicap?
3. Welke criteria hanteren belangenverenigingen voor personen met een handicap inzake berichtgeving over personen met een handicap? Hoe willen personen met een handicap geportretteerd worden in de media?
4. Sluiten de criteria van de belangenverenigingen aan bij de criteria van de krantenredacties? Waar liggen eventuele pijnpunten en welke aanbevelingen kunnen gericht worden aan journalisten en redacteurs?

# Methodologie

## **Literatuuronderzoek**

Aan de basis van dit onderzoek ligt een uitgebreid literatuuronderzoek. Dit beperkt zich niet tot een theoretische onderbouwing, maar is tevens een oriëntatie van de probleemsituatie. Dit wordt aangevuld met een ondersteunende bevraging van diverse specialisten op het vlak van media, beeldvorming en/of handicap. Deze contacten leiden tot een verdere afbakening van de onderzoeksvraag en leveren informatie op om tot een doordachte opbouw van het verdere onderzoek te komen.

---

<sup>1</sup> Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een Handicap



## Kwalitatief onderzoek

De klemtoon van dit onderzoek ligt op de diepte-interviews met vertegenwoordigers van acht belangenverenigingen voor personen met een handicap in Vlaanderen (bijlage 2) en de diepte-interviews met eindredacteuren van de belangrijkste Vlaamse kranten (bijlage 3). Hierbij wordt geen selectie gemaakt naar oplage of strekking. De keuze voor eindredacteuren gebeurt met het oog op het bekomen van een door de totale redactie gedragen visie. De eindredacteuren zijn tevens verantwoordelijk voor het taalgebruik in de gepubliceerde artikels. Een uitzondering hierop wordt gemaakt indien de redactie een journalist heeft die expliciet gericht is op handicapgerelateerde thema's. Dit is het geval bij De Standaard en Het Nieuwsblad.

De complexiteit van de onderzoeksproblematiek maakt inventariserend kwalitatief onderzoek aangewezen om tot een verheldering van de probleemstelling te komen. Dit geeft een open benadering van de onderzoeksvraag (Verhoeven, 2004) en stelt de beleving van het onderzochte centraal (Baarda, 1997), wat de agogische dimensie van het onderzoek moet beklemtonen.

Kwalitatief onderzoek heeft een veel groter exploratief vermogen dan kwantificerend onderzoek (Maso, 1998). Het maakt dat er kan gezocht worden naar de aard van de sociale verschijnselen en de relaties tussen de variabelen (Janssens, 1995). Men kan een open en flexibele houding aannemen en dieper ingaan op de achtergrond van de verzamelde gegevens (Verhoeven, 2004). 'Beleving' en 'betekenis' worden centraal gesteld.

De literatuurstudie wijst uit dat er in het verleden slechts zeer beperkt onderzoek gebeurde inzake dit thema. Onderzoek waarbij zowel belangenverenigingen als krantenredacties bevroegd worden, kent geen precedents in Vlaanderen.

Kwantitatief onderzoek zou licht kunnen werpen op de frequentie van bepaalde termen in de Vlaamse kranten. Probleem hierbij is dat je niet zomaar 'gehandicapten kan tellen' in kranten. Zo is het bijvoorbeeld onmogelijk na te gaan wanneer een handicap *niet* vermeld wordt. Ook de context waarin de termen gebruikt worden is bepalend voor de subjectieve invulling ervan. In bijlage 5 vindt u wel een aantal illustratieve artikels die de bekomen onderzoeksresultaten dienen te ondersteunen.

Er is gekozen voor een semi-gestructureerd interview met een vaste niet-exhaustieve vragenlijst, waarbij de interviewchronologie wordt open gelaten.

# 1. Het begrip handicap

## 1.1. Definiëring

Wanneer men een handicap moet beschrijven, denkt men vaak aan de beperkingen: een gebrek tegenover een vooropgestelde norm. Er is dan sprake van een negatieve definiëring (Rigaux, 2000). Samoy en Lammertyn (1998) wijzen op de basis die definitie over handicaps hebben in de ervaringen van het individu in interactie met personen met een handicap. Een handicap wordt benoemd als een wisselwerking tussen de persoon met een beperking en zijn omgeving (Rigaux, 2000).

De Verenigde Naties (1994) definiëren handicap als “de beperking van mogelijkheden om op voet van gelijkheid deel te nemen aan het maatschappelijk verkeer. (...) Met deze term wordt beoogd de nadruk te leggen op de tekortkomingen van de omgeving en van vele georganiseerde activiteiten in de samenleving (...) die gehandicapten beletten daaraan gelijkwaardig deel te nemen.”

Onderstaande definitie is het meest bruikbaar voor ons onderzoek gezien het onderscheid tussen de functiebeperking en de maatschappelijk bepaalde beperkingen. Dit wijst respectievelijk op een medisch of een sociaal perspectief:

*“Een handicap is elk langdurig en belangrijk participatieprobleem van een persoon dat te wijten is aan het samenspel tussen functiestoornissen van mentale, psychische, lichamelijke of zintuiglijke aard, beperkingen bij het uitvoeren van activiteiten en persoonlijke en externe factoren.”* (Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap, 2004).

## 1.2. Handicap vanuit medisch en sociaal perspectief

Het medische perspectief vertrekt vanuit de oorzaken van de handicap zonder rekening te houden met het sociale kader waarbinnen de persoon zich bevindt (Brennkmeijer, 1997). In een dergelijke benadering liggen zowel de oorzaken van de beperkingen in het individueel functioneren, als de gevolgen, de beperkingen in het maatschappelijke functioneren, in handen van de persoon met een handicap. (Van Wijnen, 1997) Het onderzoek van Rigaux (2000) leidt tot de vaststelling dat de media dit perspectief nog vaak gebruikt.

Vanuit sociaal perspectief komt men tot een ruimere benadering waarbij omgevingsfactoren gelinkt aan de handicap tevens in rekening worden genomen.

Een strikt onderscheid tussen het medische en het sociale perspectief valt niet vol te houden: waar eindigt de medische beperking en begint de sociale handicap? Een gecombineerd model leidt tot een genuanceerder beeld. Hierbij dient de media oog te hebben voor zowel het individuele als het sociale perspectief. In eerste instantie dienen zij de impact van de sociale omgeving m.b.t. de handicap voldoende in rekening te brengen. Maar zij dienen tevens beelden te creëren die de discriminerende houding van het publiek afzwakken (Rigaux, 2000).

## **2. Beeldvorming over personen met een handicap**

### **2.1. Definiëring**

Van Peperstraete (2004) definieert beeldvorming als het ontstaan van een mentaal beeld. Dit beeld is een verzameling van kennis, opvattingen, houdingen, waardeoordelen en stereotypen.

Ter Haar en Flikweert (1998) richten zich specifiek naar personen met een handicap door beeldvorming te beperken tot “zowel de wijze waarop mensen tot beelden komen over mensen met een (...) handicap als die beelden zelf.”

In deze afstudeerscriptie wordt beeldvorming aanzien als het mentale proces waardoor iedere persoon zich een bepaalde voorstelling vormt van de hem<sup>2</sup> omringende wereld en wat hem stuurt hoe hij denkt, zich voelt en zich gedraagt.

### **2.2. Beelden en beeldvorming in een veranderende maatschappij**

Dé beeldvorming over personen met een handicap bestaat niet. De beelden die circuleren over personen met een handicap zijn voortdurend aan veranderingen onderhevig (Besemer, 2001). Ter Haar (1992) stelt dat mensen niet één beeld hebben van personen met een handicap, maar een complex van beelden, opgebouwd uit verschillende dimensies die los van elkaar kunnen wijzigen. Beeldvorming verandert langzaam en continu onder invloed van maatschappelijke opvattingen, nieuwe visies op handicap en veranderende attitudes tegenover personen met een handicap (Ter Haar & Flikweert, 1998).

Elke maatschappij legt normen op waaraan haar leden dienen te voldoen. Personen die hier niet kunnen aan voldoen worden vaak negatief beoordeeld. Dergelijke mechanismen dienen om de eenheid in de maatschappij te behouden. Het veranderen van deze normen is uiterst moeilijk. Ze tasten de veiligheden aan die ons een gevoel van zekerheid bieden. Ingaan tegen de heersende stabiliteit en de maatschappelijke waarden en normen kost tijd (Van Eynde, 1993).

### **2.3. Soorten beeldvorming**

#### **2.3.1. Positieve versus correcte beeldvorming**

Het beïnvloeden van beeldvorming wordt vaak op een lijn gesteld met *positieve* beeldvorming. In dit onderzoek kiezen we echter voor ‘*correcte beeldvorming*’ als nagestreefd maatschappelijk doel. Het idealiseren van personen met een handicap aanzien we als incorrect en kan een tegengesteld effect met zich mee brengen. “Beeldvorming is nu eenmaal geen reclame, het beeld moet wel kloppen.” (Mannen, in: Ter Haar, 1992) We wensen in deze studie de voorkeur te geven aan correctheid, verwant aan realiteit, boven positiviteit. Negatieve beelden zijn op zich niet verkeerd, maar zijn dat echter wel als ze niet correct zijn (Claessens, 2002).

---

<sup>2</sup> Voor de vlotte leesbaarheid wordt in deze scriptie steeds de mannelijke persoonsvorm gebruikt.

### **2.3.2. Stereotype beeldvorming**

Door generaliserende schema's te gebruiken, beperken mensen de hoeveelheid interpersoonlijke informatie. Het gevormde stereotype beeld berust op gemeenschappelijke kenmerken (Van Eynde, 1993). Stereotypen zijn "simplificaties van de werkelijkheid die deels berusten op werkelijke overeenkomsten tussen de leden van een bepaalde groep en deels op onze neiging die overeenkomsten te overdrijven en de onderlinge verschillen te onderschatten." (Vonk, 1999)

Inzake handicaps zijn er vele stereotypes gangbaar. Enkele voorbeelden:

- een handicap is een onoverkoombare tragedie;
- personen met een handicap zijn asexueel, voor eeuwig kind;
- personen met een handicap zijn zielig (Rasmussen, 1999).

### **2.3.3. Expliciete en impliciete beeldvorming**

De media dragen in belangrijke mate bij tot de beeldvorming over mensen met een handicap (Ter Haar, 1992). Expliciet door de uitspraken die men doet over personen met een handicap en impliciet door de wijze waarop er aandacht aan hen wordt geschonken.

Expliciete beeldvorming is intentioneel: men zal strategieën ontwikkelen om specifieke beelden te ontwikkelen omtrent bepaalde thema's. Zo kan men komen tot correcte beelden omtrent personen met een handicap.

Impliciete beeldvorming betreft associaties die opgeroepen worden door de manier waarop personen met een handicap in de media komen. Het betreft onbedoelde en onbewuste beelden. De media zijn zich vaak niet bewust van hun bijdrage aan de beeldvorming over personen met een handicap (Ter Haar, 1992).

Expliciete en impliciete beeldvorming vullen elkaar aan en beïnvloeden elkaar. De media dienen zich bewust te zijn van hun verantwoordelijkheid hierbij. Personen met een handicap en hun nabije omgeving presenteren zich immers vaak aan de buitenwereld via de media. De verantwoordelijkheid inzake beeldvorming ligt niet louter bij personen met een handicap en hun omgeving, maar tevens bij de media.

### **2.3.4. Actieve en statische beeldvorming**

Beeldvorming over personen met een handicap heeft een actieve en een statische dimensie: respectievelijk het proces van beeldvorming en het beeld zoals het op een bepaald moment bestaat (Top, 2001). Bij actieve beeldvorming is er steeds een feitelijke basis voor een beeld. Voordat de media echter over een feitelijke handicapgerelateerde situatie berichten, is er reeds een selectieproces gebeurd.

Ter Haar (1998) beklemtoont dat niet alleen wat wel getoond wordt in de media over personen met een handicap belangrijk is, maar ook datgene wat niet getoond wordt een bepalende invloed op de beeldvorming uitoefent. Uit zijn onderzoek blijkt dat personen met een verstandelijke handicap in kranten meestal worden geportretteerd in vrijetijdssituaties zoals sportactiviteiten of feesten. Personen met een verstandelijke handicap die naar school gaan of aan het werk zijn, worden nauwelijks getoond.

## **2.4. Agogische veranderingsmodellen en beeldvorming**

### **2.4.1. Het veranderen van een beeld**

Het is niet eenvoudig om waarderings rond maatschappelijke posities te veranderen (Ter Haar, 1992). Veranderingsnoden worden vaak bij de andere groep gelegd en niet bij zichzelf. Dit wordt gekenmerkt door weerstand tegen inconsistente informatie. Daarbij komt nog dat de media vaak bestaande stereotypen eerder bevestigen in plaats van te ontkrachten (Rigaux, 2000).

Blank en de Bruyn (1998) onderscheiden twee agogische strategieën om beeldvorming te beïnvloeden door de media.

In de *cognitieve strategie* gaan ze ervan uit dat positieve informatie over de minderheidsgroep kan zorgen voor een wijziging in de heersende stereotype denkbeelden. De media kunnen door het verschaffen van zoveel mogelijk positieve informatie over personen met een handicap bestaande stereotypen doorbreken.

De *emotionele strategie* is gebaseerd op positieve gevoelens voor een lid van de gestigmatiseerde groep. Empathische gevoelens zullen niet louter een meer positieve attitude ten aanzien van het individu opleveren, maar dit zal eveneens invloed hebben op de totale groep. De media kan dit teweegbrengen door het verspreiden van beelden en teksten over personen met een handicap die positieve gevoelens oproepen.

Weber en Crocker (1983) beschrijven in *het bookkeeping-model* dat de mate waarin informatie wordt aangeboden dat niet aan het stereotype voldoet, bepalend is voor verandering. De media zullen door het aanbieden van beelden en teksten die haaks staan op de stereotypen, hun doelpubliek doen afstappen van negatieve denkbeelden.

*Het subtyping-model* stelt dat groepsleden die sterk afwijken van het stereotype, door het publiek in een subcategorie worden ingedeeld. Deze subcategorie met extremen wordt als weinig representatief aanzien voor de totale groep. De leden van de subcategorie zullen dan ook geen invloed hebben op het stereotype. De media zullen volgens dit model de stereotypen omtrent personen met een handicap niet kunnen wijzigen door het naar voor schuiven van enkele personen die sterk van dit stereotype afwijken (Weber en Crocker, 1983).

### **2.4.2. Drie sociaal-agogische handelingsmodellen**

Donkers (2001) beschrijft drie veranderkundige modellen met betrekking tot beeldvorming. Elk model benadert het veranderingsproces van mensen vanuit een ander oogpunt.

*Het sociaal-technologische model* vertrekt vanuit de cognitie: het problematische gedrag is een gevolg van de wijze waarop het individu en de omgeving geleerd hebben om met elkaar om te gaan. Aangezien het aangeleerd gedrag betreft, is verbetering mogelijk. Hiertoe dienen de nodige doelen opgesteld te worden middels een adequate beschrijving en analyse van het probleem. De agoog neemt hierbij de rol van bemiddelaar op zich.

*Het persoonsgerichte model* benadrukt daarentegen wel het belang van de eigen normen in het proces. Dit model is gericht op ontplooiing en ontwikkeling van het individu. Een oplossing zal het resultaat zijn van een gezamenlijk zoekproces. De cliënt en de agoog bepalen samen de richting van de contacten. Professionaliteit en persoonlijkheid dienen voldoende in evenwicht te zijn.

*Het maatschappelijke model* stelt dat achter de wetenschappelijke objectiviteit vaak politieke keuzes zitten. Men wil aandacht schenken aan de oorzaken van problemen. Vaak betreft dit sociale achterstelling, ongelijkheid en individualisering van de maatschappij. De agoog dient zich bewust te zijn van zijn machtspositie en te vertrekken vanuit een machtsloze dialoog.

### **2.4.3. De zwijgspiraaltheorie en de agendasettingtheorie**

*De zwijgspiraaltheorie* (Noelle-Neuman, 1996) gaat dieper in op de vaststelling dat personen slechts geneigd zijn om hun mening over een bepaald thema te uiten als men het gevoel heeft dat anderen hun mening delen. Men controleert de aanvaardbaarheid van zijn mening via de massamedia. Een groot aantal afwijkende meningen worden echter niet gepubliceerd in de media, wat tot gevolg heeft dat vele personen hun afwijkende mening voor zich houden, uit angst verschillend te zijn van de meerderheid. Hoe meer mensen zwijgen over hun afwijkende mening, hoe minder relevant deze mening voor de media is, hoe minder deze mening in de media zal verschijnen en hoe meer mensen deze mening voor zich zullen houden (Boer & Brennecke, 2003).

Men stelt dat personen voor alles wat buiten de privé-sfeer ligt, afhankelijk zijn van de media. Deze theorie beklemtoont de bepalende rol van de media bij het instandhouden en het opbouwen van stereotypen. De sleutel tot het doorbreken van stereotypen ligt bij de media.

*De agenda-settingtheorie* (Noelle-Neuman, 1996) stelt dat de media geen invloed hebben op *wat* personen denken, maar dat ze wel bepalen *waarover* mensen denken. De media maken dat een specifiek thema op de publieke agenda wordt gezet (Mc Combs, 1997). Hierop voortgaande zou meer aandacht voor handicapgerelateerde onderwerpen de beeldvorming ten goede komen.

Een variëteit hierop is priming: de media zetten een bepaald onderwerp niet alleen op de publieke agenda, maar beïnvloeden de publieke opinie door bepaalde aspecten ervan te benadrukken (Mc Combs, 1997). De media kunnen zo de beeldvorming omtrent personen met een handicap positief beïnvloeden door het benadrukken van hun volwaardig burgerschap.

## **2.5. Besluit**

Zonder beelden over personen met een handicap zijn er geen personen met een handicap, wat een ontkenning van de werkelijkheid zou impliceren. Die beeldvorming is het resultaat van heersende waarden en normen in de actuele sociale, politieke en economische omstandigheden. Een correcte beeldvorming moet worden nagestreefd indien men wil komen tot effectieve inclusie van personen met een handicap.

Beeldvorming ontstaat door de wisselwerking van concrete beelden met mentale beelden (Smelik, 1999). Het vormen van een beeld over iemand gebeurt in de concrete dagelijkse omgang maar tevens via indirecte kanalen zoals bijvoorbeeld de media. Vooral de beeldvorming over mensen uit een herkenbare minderheidsgroep, zoals personen met een handicap, wordt door de media beïnvloed (Ter Haar, 1992). Wil men werken aan een correcte beeldvorming, dan kan men niet voorbij de kracht van de media. “Jaren van gestage arbeid aan goede contacten met het publiek en bevordering van de kennis (...) kunnen in één klap teniet gedaan worden door een calamiteit.” (Mannen, in: Ter Haar, 1992). Beeldvorming kan in dit kader bekeken worden als een structurele activiteit: ze is nooit eindigend.

Een beeldvormingsbeleid met als doel te komen tot een destigmatiserende gedragsverandering in de samenleving ten opzichte van personen met een handicap is in deze optiek aangewezen. De media bieden kanalen om de publieke opinie te beïnvloeden naar een meer correcte beeldvorming over personen met een handicap.

### **3. Taalgebruik, beeldvorming en handicap**

#### **3.1. What's in a name?**

*“What's in a name? That which we call a rose, by any other name would smell as sweet.”  
(Romeo and Juliet, Shakespeare)*

Een naam kan veel verhullen, uitdrukken, verduidelijken of misvattingen scheppen. Een naamgeving kan informerend werken, maar ook stigmatisering in de hand werken (Van Peperstraete, 2004). De semantiek maakt duidelijk dat woorden en de wijze waarop zij gebruikt worden, sterk bepalend zijn voor het mentale beeld dat men zich vormt van de werkelijkheid. Taal vormt op deze wijze een krachtig wapen om misconcepties te creëren of uit de weg te ruimen en zo de wijze waarop een gemeenschap naar een minderheidsgroep kijkt te beïnvloeden (Wuyts, 1998).

Elke naam waarmee we een groep van mensen aanduiden kan een -al dan niet bewuste- positieve of negatieve waarde in zich dragen. “Wanneer we andere mensen bewust negatief of onzeker benaderen, dan heeft dit uiteraard effect op de naamgeving. Dan komen geringschattende namen al vlug op de proppen.” (Wuyts, 1995).

Goffman (1963) stelde dat het etiketteren van personen een negatief effect heeft op het zelfbeeld van de doelpersoon en op deze wijze hinderlijk kan zijn bij de communicatie. Het beeld van een taalgemeenschap kan door dergelijke negatieve etikettering verengd worden. Wuyts (1995) benoemt dit als een voldoende reden om het Nederlands te zuiveren van alle ongepaste verzamelnamen waarmee personen met een handicap worden benoemd.

#### **3.2. Eufemismen**

Eufemismen worden vaak gebruikt als men naar een handicap refereert. Het is een toedekken van de werkelijkheid en het leidt tot verwarring. Goetghebuer (1987) stelt: “Gehandicapten ontsnappen uiteraard niet aan de grote mystificatie van de taal. (...) Wij kunnen het belang van een juiste en accurate benaming en typering van werkelijkheden niet genoeg onderlijnen. Het is slechts als men de dingen bij hun naam durft te noemen dat men er ook in slaagt om de binnenkant van de werkelijkheid te begrijpen.”

Wuyts (2004) legt de oorzaak van eufemistisch taalgebruik bij de overgevoeligheid ten opzichte van personen met een handicap.

#### **3.3. Een kluwen van termen**

Doorheen de geschiedenis van de welzijnszorg ziet men een hele resem termen met betrekking tot handicaps opkomen en opnieuw verdwijnen. Een nieuwe term geraakt ingeburgerd en vormt op zijn beurt een nieuwe basis voor uitsluiting (Van Peperstraete, 2004). Een exhaustieve woordenlijst aanleggen lijkt ons gezien de voortdurende verschuivingen geen haalbare kaart en is gezien het subjectieve karakter ervan ook niet wenselijk of mogelijk.



Vaak wordt het de welzijnssector verweten zich te hullen in een soort 'geheimtaal': "Dat komt omdat welzijnswerkers, zodra ze nog maar op de schoolbanken zitten, alleen leren spreken in hun interne taal, die bol staat van het sociologisch jargon, onpeilbare afkortingen en methodologische terminologie." (Bracke, 2004)

Opmerkelijk is dat een aantal belangenverenigingen voor personen met een handicap een voorbijgestreefde benaming in hun vaandel dragen. Extremen worden in de praktijk echter zo goed als mogelijk 'toegedekt'. Zo stond KVG in het verleden voor 'Katholieke Vereniging voor Gebrekkigen en verminkten'. Dit dateerde uit de oorlogsjaren. Met het wijzigen van de tijdsgeest behield men het letterwoord, maar wijzigde men de benaming in 'Katholieke Vereniging Gehandicapten'.

In bijlage 4 wordt illustratief een gelimiteerd overzicht gegeven van courante termen uit het heden en het verleden inzake handicaps.

## 4. Media, beeldvorming en handicap

### 4.1. De kracht van de media

De media worden 'de vierde macht' genoemd. Biklen (1987) stelt: "Conventional wisdom tells us that the media are powerful. The media shape what we think, who we vote for, and how we dress or what we buy." Maar hij nuanceert in dezelfde publicatie bovenstaande uitspraak: "In fact the media may be somewhat less powerful than we have previously imagined in shaping our individual actions and thoughts. When researchers have examined the relative power of the media to shape the public's thinking, they have come up with a reassuring finding, namely that the media's public has proven remarkably resistant to domination." (Biklen, 1987). Het publiek zou mediaboodschappen gericht 'vertalen': mediateksten worden aanzien als meerduldig en voor interpretatie vatbaar. Het publiek leidt op een actieve wijze betekenissen af uit de mediaboodschappen (Haller, 2000).

De media kunnen aanzien worden als een belangrijke verspreider van beelden. Vele van de maatschappelijke beelden worden geïnduceerd door de media (Claessens, 2002). Door de media kunnen mensen zich een beeld vormen van zaken waar ze nooit mee in contact komen. Kenmerkend is dat de media hierbij een grote verantwoordelijkheid hebben, maar geen belangen. De media kunnen zo het stereotype beeld over personen met een handicap in stand houden. (Smelik, 1999)

Dominante groepen in de samenleving zouden volgens Wuyts (1993) en Rigaux (2000) hun eigen ideeën het meest gereflecteerd zien in de media. Zij willen voornamelijk hun eigen belangen veilig stellen. Het voorstellen van dominante groepen gebeurt vanuit de betrachting een zo breed mogelijk publiek te bereiken. Personen met een handicap worden hier veelal niet onder gerekend. Dit in combinatie met de stelling dat er in de media veel misvattingen leven omtrent personen met een handicap, maakt dat de media geen perfecte weerspiegeling kunnen bieden van wat leeft in de wereld van personen met een handicap (Rigaux, 2000). Wuyts (1995) en Rigaux (2000) klagen aan dat er te weinig mensen met een handicap in de media verschijnen. Tevens zouden personen met een handicap in de media dikwijls op een onrealistische, negatieve en stereotype manier worden naar voor geschoven.

De impact van de media op de beeldvorming zou het grootst zijn bij mensen die geen persoonlijk contact hebben met personen met een handicap. Makas (1993) stelt: "Because of numerous societal barriers, much of the general public gets its information about the disability community from media sources rather than through interpersonal contact."

Stereotype voorstellingen zouden volgens Bouwens (2003) een gevolg zijn van een beperkt aantal sterke, opvallende en levendige portretten van personen met een handicap in de media.

De impact van een dergelijk portret zou groter zijn dan de cumulatieve blootstelling aan verschillende mediabeelden over personen met een handicap (Wuyts, 1993).

Haller (2000) benadrukt de macht van de media in het beeldvormingsproces: “The mass media still act as significant agents in socially constructing images of people with disabilities and disability issues in U.S. culture. The importance of the news media in defining people with disabilities in U.S. society cannot be overemphasized as news media images may create a social barrier just as formidable as any of the educational, architectural or communication barriers people with disability already face daily.”

## **4.2. De journalistieke beroepsethiek**

### **4.2.1. Journalistieke codes**

De journalistieke ethiek vindt in Vlaanderen grotendeels zijn basis in de *Verklaring der rechten en plichten van de journalist* en in de *Code van journalistieke beginselen*. De algemene principes van deze codes lopen parallel: vrijheid van informatie, waarheidsgetrouwheid, respect voor de persoonlijke waardigheid en de privacy en het bewaren van het bronnengeheim. De journalistieke beroepsethiek staat los van de wetgeving en de rechtspraak omtrent persvrijheid. “Daarom komt een ethische tekortkoming nog niet automatisch neer op een fout in de juridische zin van het woord.” (Raad voor de Journalistiek, 2004b).

Centraal in de Verklaring der plichten en rechten van de journalist staat het recht op informatie, op vrije meningsuiting en op kritiek als fundamentele vrijheden van elke persoon. Men stelt dat deze plichten slechts nagekomen kunnen worden door de journalist indien zijn onafhankelijkheid en waardigheid gewaarborgd is.

Plichten voor de journalist zijn onder meer het eerbiedigen van de waarheid, de vrijheid van commentaar en het eerbiedigen van het privé-leven van personen. De journalist mag slechts redactionele richtlijnen aanvaarden van de redactievoorantwoordelijken. Elke journalist dient de vigerende rechtsspraak te erkennen, maar als journalist aanvaardt hij enkel de rechtsmacht van zijn gelijken, zonder enige gouvernementele of andere inmenging (Raad voor de Journalistiek, 2004a).

De code van journalistieke beginselen wordt onder meer aanvaard door de Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België en de Belgische Vereniging van Dagbladuitgevers. De vrijheid van meningsuiting wordt hierbij aanzien als een van de fundamentele rechten van de mens.

### **4.2.2. Raad voor de Journalistiek**

De Raad voor de Journalistiek (RvdJ) is een onafhankelijke instelling voor zelfregulering van de media (RvdJ, 2004a). Burgers er terecht met vragen over de journalistieke beroepsethiek en kunnen klacht indienen tegen een journalistieke handelwijze. Met betrekking tot berichtgeving omtrent ‘handicap’ werden er alsnog geen klachten opgetekend. De RvdJ werd aangezocht als partner te fungeren bij de mogelijke publicatie van de resultaten uit dit onderzoek onder de vorm van een mediacharter en stemde hierin principieel toe.

### **4.3. Effecten van beeldvorming in de media op personen met een handicap**

Een handicap kan leiden tot een kwetsbare ontwikkeling van het zelfbeeld. “Het zelfbeeld van personen met een handicap is onlosmakelijk verbonden aan het verbeteren van de beeldvorming over deze groep.” (Ter Haar, 1992)

Het zelfbeeld van personen met een handicap wordt bepaald door hun zelfvertrouwen en hun zelfwaardegevoel. Deze zijn echter dikwijls zeer laag (Van Genep, 1985). Dit als een direct gevolg van self-fulfilling prophecy. Personen met een handicap zullen de lage maatschappelijke verwachtingen ten opzichte van hen en de beperkte kansen die hen worden geboden vaak niet in vraag stellen. Vele personen met een handicap ontwikkelen een negatief zelfbeeld door een combinatie van de reactie van de buitenwereld en de confrontatie van hun functionele beperking met hun eigen wensen en dromen. Dit dient de agogische dimensie van het onderwerp te beklemtonen.

Onderzoek omtrent de basishoudingen tegenover personen met een handicap is schaars in Vlaanderen. Buitenlandse onderzoeksresultaten zijn niet steeds zomaar overdraagbaar.

### **4.4. Categorisering door de media**

Haller (2000) ontwierp acht categorieën om de beeldvorming over personen met een handicap in de media te analyseren.

Bij de *medische categorie* wordt de handicap voorgesteld als een ziekte of een defect dat resulteert in een passief leven met een grote afhankelijkheid van anderen.

Het *sociaal pathologische model* stelt personen met een handicap voor als beperkt en benadeeld, waardoor ze afhankelijk zijn van gemeenschapssteun.

Tevens is er de *superhuman categorie* waarbij personen met een handicap worden bewonderd omdat ze een normaal leven leiden ‘ondanks hun handicap’.

Volgens Haller (2000) zijn deze drie modellen de meest stigmatiserende.

Het *burgerrechtenmodel* daarentegen ziet personen met een handicap als leden van een gemeenschap met gelijke rechten als alle andere burgers.

Het *cultureel-pluralisme model* stelt personen met een handicap niet anders voor dan personen zonder handicap. Hierbij dient men slechts aandacht te schenken aan de handicap indien strikt noodzakelijk. Deze twee modellen zijn eerder progressief.

Het *zakelijke model* richt zich dan weer hoofdzakelijk naar de kosten die verbonden zijn aan de handicap en waarvoor de gemeenschap verantwoordelijk wordt geacht.

Het *legale model* legt de klemtoon op de rechten van personen met een handicap.

Het *consumentenmodel* aanziet personen met een handicap als een consumentengroep: integratie van personen met een handicap levert een nieuwe afzetmarkt op (Haller, 2000).

#### **4.5. Besluit**

Onderzoek door Rigaux (2000) geeft aan dat personen met een handicap kwantitatief en kwalitatief geen voordeel halen uit mediavoorstellingen: personen met een handicap komen niet vaak aan bod in de media en worden meestal op een oncorrecte wijze voorgesteld. De media vertrekken te vaak van een medisch perspectief en de handicap wordt frequent aanzien als een individueel probleem, los van de maatschappelijke context. Aangezien de media een weerspiegeling bieden van de in de maatschappij heersende beelden, is de maatschappelijke houding ten opzichte van personen met een handicap vaak negatief gekleurd.

Zowel sociologische als agogische modellen beklemtonen de maatschappelijke grond van heersende beelden en gedragingen ten opzichte van minderheidsgroepen zoals personen met een handicap. Beeldvorming is hierbij een gevolg van cultuuroverdracht. Niet alleen de media moeten zich bewust zijn van de invloed van dit leerproces op de beeldvorming over personen met een handicap (Gorter, 1983) en de hieruit volgende veranderingsmogelijkheden. Ook de personen met een handicap en hun vertegenwoordigers, de belangenverenigingen, dienen dit te erkennen als een realiteit.

## **5. Vlaamse kranten en beeldvorming: diepte-interviews**

### **5.1. Diepte-interviews als methode**

Het diepte-interview heeft tot doel informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp. Gezien de samenstelling van de lijst met respondenten in dit onderzoek, kan men generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten voor Vlaanderen voorop stellen.

Een nadeel van deze onderzoeksmethode is de aanzienlijke tijdsinvestering. Gezien het gelimiteerde aantal respondenten (de eindredacteuren van de Vlaamse kranten en de afgevaardigden van de voornaamste belangenverenigingen) wordt geopteerd voor een tweegesprek.

Subjectiviteit is een veelgehoord bezwaar bij het gebruik van diepte-interviews als onderzoeksmethode. In dit onderzoek trachten we dit te beperken door het hanteren van een vaste vragenlijst en het vastleggen van de gesprekken op audiotape om deze vervolgens uit te typen.

De diepte-interviews worden afgenomen volgens het systeem van het elite- of expert-interview. De respondenten zijn allen invloedrijke en goed geïnformeerde personen in de betrokken organisaties. Zij zijn te beschouwen als sleutelinformanten (Baarda, 1997). Omwille van hun positie zijn zij in staat om de geschiedenis, de visie en het gevoerde beleid te betrekken in de interviews.

Het nadeel hierbij is de moeilijke bereikbaarheid en de hectische agenda's van deze personen. Dit is vooral merkbaar in de contacten met de eindredacteuren. Frequent dienen afspraken verplaatst of afgebroken te worden. Afspraken kunnen vaak maar enkele uren vooraf bevestigd worden. Het is een noodzaak de door hen te investeren tijd minimaal te houden. De experts vanuit de belangenverenigingen zijn meestal toegankelijker. Medewerking vormt zelden een probleem.

De interviews monden uit in een veelheid van onderzoeksgegevens. De kwalitatieve analyse dient mogelijke patronen in deze gegevens naar voor te brengen. Teneinde de onderzoeksvraag en de –structuur te bewaken wordt er geopteerd om deze analyse in een eerste fase te scheiden voor enerzijds de belangenverenigingen en anderzijds de krantenredacties. In een volgende stap worden overkoepelende conclusies getrokken.

## **5.2. Actoren betrokken bij dit onderzoek**

### **5.2.1. De geschreven pers in Vlaanderen**

De krantensector kende de voorbije jaren een aantal wijzigingen. Fusies compliceerden de vraag welke redacties konden deelnemen aan dit onderzoek. Volgende algemene lijn werd gevolgd: indien de gefusioneerde krant een redactionele onafhankelijkheid bleef genieten, werd zij tevens betrokken bij dit onderzoek. Zoniet verviel zij onder de grotere koepelorganisatie. Zo werd wel De Standaard en Het Nieuwsblad benaderd met de vraag tot deelname, maar niet Het Volk en De Gentenaar.

Bijna alle Vlaamse kranten werkten aan het onderzoek mee: De Morgen (DM), Het Nieuwsblad (HNB), Het Belang van Limburg (HBVL), De Standaard (DS), De Tijd en de Gazet van Antwerpen (GVA).

Enige afwijzende reactie kwam van Het Laatste Nieuws (HLN). De eindredacteur meldde in de telefonische contacten totaal geen interesse te hebben om aan het onderzoek deel te nemen omdat ze “geen enkel probleem hebben inzake berichtgeving over personen met een handicap”. Herhaaldelijk aandringen via diverse kanalen en verdere toelichting van de onderzoeksvraag mochten niet baten.

### **5.2.2. De belangenverenigingen**

De acht betrokken belangenverenigingen worden tot de belangrijkste in Vlaanderen gerekend en beslaan een divers ideologisch veld en vertegenwoordigen de belangrijkste categorieën van handicaps. De betrokken verenigingen zijn de Katholieke Vereniging voor Gehandicapten (KVG), de Vlaamse Federatie van Gehandicapten (VFG), de Federatie van Vlaamse Dovenorganisaties (Fevlado), Licht en Liefde (LL), Inclusie Vlaanderen (IV), de Vlaamse Vereniging Autisme (VVA), het Vlaams Patiënten Platform (VPP) en Gelijke Rechten voor iedere Persoon met een Handicap (Grip).

De geïnterviewden van de belangenverenigingen zijn verantwoordelijk voor de eindcoördinatie in de organisatie of hebben specifieke bevoegdheden in het kader van het onderzoeksthema (bv. persverantwoordelijke). In vele organisaties werd de vragenlijst tevens voorgelegd aan een aantal kernleden.

## **6. Onderzoeksresultaten**

### **6.1. Onderzoeksresultaten interviews redacties**

#### **6.1.1. Invloed van de geschreven pers op de beeldvorming**

##### **1. Hoe schat u, in vergelijking met andere media, de impact van kranten op beeldvorming over handicaps in?**

Alle redacties beamen de impact van kranten op beeldvorming.

De impact van kranten is volgens DS de voorbije decennia echter sterk gedaald: "Taboes werden in het verleden al doorbroken. Alle thema's zijn wel al eens aan bod gekomen."

Verscheidene redacties beklemtonen de afstand tussen lezers en journalisten in de krant: de waarnemingen van een journalist worden omgezet in taal alvorens zij het publiek bereiken. Lezers kunnen gebeurtenissen niet met hun eigen ogen waarnemen. DS, HNB en DM geven aan televisie meer bepalend te vinden inzake beeldvorming dan kranten. Ook GVA stelt dat televisiebeelden meer emotionele impact hebben dan geschreven tekst. Het bereik van een televisieprogramma ligt ook vaak hoger dan het bereik van een krant. De impact van specifieke televisieprogramma's zou volgens DM echter gedaald zijn door wijzigingen in het kijkgedrag en de uitbreiding van het aanbod.

HBVL erkent door de quasi-monopoliepositie die zij innemen in Limburg hun sterke impact op de beeldvorming.

##### **2. Komen personen met een handicap te weinig aan bod in de Vlaamse kranten?**

HNB beklemtoont de verantwoordelijkheid van personen met een handicap zelf: "Velen stoppen zich weg en participeren te weinig aan de maatschappij."

HBVL werd vorig jaar geconfronteerd met een veelheid aan initiatieven omtrent handicaps. Men kon niet aan alles aandacht besteden. Een selectie drong zich op. Het feit dat ze frequent aandacht besteden aan het onderwerp is volgens hen een verdienste van de organisaties die hen de nodige info doorsturen.

DS stelt artikels over personen met een handicap steeds af te wegen op hun feitelijke nieuwswaarde.

GVA erkent dat de sportredactie regelmatig reacties krijgt van lezers die vinden dat gehandicaptensport te weinig aan bod komt. De interesse van de lezer blijft echter de norm voor publicatie. En dit draait in vele gevallen negatief uit voor de gehandicaptensport.



### **3. Welke invloed gaat volgens u uit van specifieke terminologie inzake handicaps in berichtgeving over personen met een handicap?**

HNB geeft aan zich bewust te zijn van de voortrekkersrol die een krant dient te vervullen, maar erkent tevens de beperkingen: “Een krant dient voor een breed lezerspubliek duidelijk te zijn. Vaak zijn vernieuwende termen zoals ‘personen met een beperking’ minder duidelijk dan het klassieke ‘mentaal gehandicapten’.”

HBVL benadrukt dat de berichtgeving over personen met een handicap steeds de door de organisaties bepleite visie dient te volgen: “Als we bereid zijn te berichten over activiteiten die tot doel hebben personen met een handicap anders voor te stellen, moeten we hen hierbij ook volgen qua terminologie. Het heeft dan weinig zin om ongewenste termen te gebruiken.”

### **4. Kan er een onderscheid tussen de verschillende kranten of katernen worden gemaakt?**

Geen van de redacties voelt zich goed geplaatst om op het eerste deel van deze vraag een antwoord te geven.

Voor de verschillende katernen binnen eenzelfde krant worden gelijke principes gehanteerd. HBVL en HNB geven aan dat de grootste diversiteit qua terminologie te vinden valt in hun regionale bladzijden. Dit is een direct gevolg van het grote aantal freelance-medewerkers die elk hun eigen klemtonen leggen.

## **6.1.2. Vragen betreffende de eigen organisatie**

### **1. Hanteert u specifieke principes inzake berichtgeving over personen met een handicap?**

Geen van de redacties hanteren een specifieke gedragscode m.b.t. het gebruik van specifieke termen. Taalkundige eenvormigheid is geen prioriteit: diversiteit in het taalgebruik geeft volgens alle betrokkenen een vlottere leesbaarheid van de artikels. Alle teksten worden voor publicatie gescreend door de eindredactie. De gebruikte terminologie behoort tot hun verantwoordelijkheid. Men hanteert hierbij persoonlijke criteria. Geen van de eindredacteuren baseert zich hierbij op aanbevelingen van belangenverenigingen of derden.

Een geformaliseerd beleid rond het thema ‘handicap’ of de gehanteerde terminologie is er op geen enkele redactie. GVA en De Tijd voegen hier aan toe dat men dit ook niet als een gemis aanziet.

DS en DM hanteren wel enkele algemene regels: geen kwetsende taal gebruiken, de betrokkenen behandelen met het nodige respect en het respecteren van de privacy.

Enkele redactieleden geven aan als gevolg van contacten met personen met een handicap bepaalde termen te vermijden. Zo neemt men vaak de terminologie over die de geïnterviewde zelf gebruikt. Dezelfde logica wordt gehanteerd voor artikels gebaseerd op persmappen: de daarin gebruikte terminologie wordt vaak overgenomen.

Een 'taalwijzer' wordt door bijna geen enkele redactie gebruikt. Uitzonderingen hierop is DS die het eigen Stijlboek gebruikt en DM die hiervoor een deel van haar intranet reserveert. HBVL stuurt soms e-mails naar de journalisten met daarin een aantal aanbevelingen. De naleving ervan behoort echter tot de bevoegdheid van de individuele journalisten.

De eindredactie van HBVL zegt waar mogelijk de termen 'andersvalide' en 'mindervalide' te vervangen door 'persoon met een handicap' of 'gehandicapte'. Een door HBVL zelf uitgevoerde steekproef leert echter dat deze twee termen nog frequent door de mazen van het net glijpen.

HNB zegt specifieke aandacht te besteden aan het niet nodeloos 'zielig' voor te stellen van personen met een handicap: "Een reëel gevaar bij het schetsen van iemands individuele situatie."

DM wijst op de evolutie die de terminologie omtrent handicaps in het verleden doormaakte: "Als redactie is dit niet steeds even goed te volgen. We willen dit niet als excuus aanbrengen. Integendeel: we staan open om in overleg met personen met een handicap tot een goede beeldvorming te komen."

## **2. Wanneer vermeldt u de handicap in een artikel?**

HBVL en GVA zeggen de handicap slechts te vermelden indien relevant. Dit geldt voor elke minderheidsgroep. Het vermelden van de etnische afkomst van een persoon wordt vaker vermeden dan het vermelden van de handicap. Men vindt de gevoeligheid hiervan maatschappelijk gezien hoger liggen.

Enkele redacties erkennen dat het vermelden van de handicap een artikel vaak extra aantrekkelijk maakt voor de lezer. Zolang het niet neigt naar sensatiezucht vindt men hier niets om tegen. DS zegt zich te hoeden voor 'voyeurisme'.

## **3. Heeft uw redactie een specifiek personeelsbeleid m.b.t. handicaps?**

Geen enkele redactie heeft een beleid omtrent het in dienst nemen van personen met een handicap. De wenselijkheid hiervan wordt door alle geïnterviewden in vraag gesteld. Men ziet hiervoor geen draagvlak op de redacties. Indien iemand op journalistiek gebied iets te bieden heeft, maakt het weinig uit of hij een handicap heeft. Enkelen benadrukken de beperkingen van bepaalde handicaps bij het uitoefenen van een journalistiek beroep (bv. visuele en auditieve handicaps).

DM zou het trouwens nogal cru vinden om een collega met een handicap net de handicapgerelateerde nieuwsitems te laten verslaan.

Geen enkele redactie heeft een personeelslid met een handicap in dienst. Alle geïnterviewden zijn het er over eens dat dit de berichtgeving omtrent personen met een handicap niet zou beïnvloeden. DS tracht wel om handicapgerelateerde items door journalisten te laten behandelen die hier een specifieke expertise in hebben.

#### **4. Krijgt uw redactie feedback i.v.m. de berichtgeving of het gehanteerde taalgebruik over personen met een handicap?**

Het aantal lezersbrieven omtrent de berichtgeving over minderheidsgroepen valt volgens alle redacties mee. Niemand kan of wil hier echter een getal op kleven. Volgens HBVL is het aantal lezersbrieven dalende. Niemand kan zich herinneren wanneer de laatste lezersbrief i.v.m. handicaps in de bus viel.

DM geeft aan dat lezersbrieven vaak komen van ouders van kinderen met een handicap: “Het gebeurt uiterst zelden dat personen met een handicap zelf een lezersbrief sturen.” HBVL zegt zelden lezersbrieven te krijgen van individuen maar eerder van belangenverenigingen of welzijnsvoorzieningen.

DS zal volgend op lezersbrieven zoveel mogelijk de term “rolstoelpatiënten” vermijden, maar eerder spreken over “rolstoelgebruikers”.

De lezersbrieven belanden veelal bij de eindredacteurs. Deze verspreiden ze naar de betrokken journalisten.

Ook positieve aanmoedigen van lezers belanden op de redacties. Illustratief geeft DM aan een aanzienlijk aantal positieve reacties te hebben gekregen volgend op het artikel rond epidermolysis bullosa (zie bijlage 5.7).

Het merendeel van de reacties heeft echter de bedoeling de redactie terecht te wijzen.

#### **5. Acht u een impuls vanuit de overheid wenselijk?**

Unaniem wordt deze vraag afwijzend beantwoord. Men ziet meer heil in zelfregulering en overleg met de belangenverenigingen om zo tot afstemming van de verwachtingen te komen. Een dwingend kader is voor alle redacties totaal onwenselijk met de persvrijheid in het achterhoofd.

DM pleit om in persteksten van de overheid de correcte termen inzake handicaps te hanteren. Momenteel is de eenvormigheid qua taalgebruik volgens DM en HBVL zoek: provinciebesturen, federale overheid, lokale besturen,... Allen hanteren een andere terminologie omtrent handicaps. In contacten met o.m. het kabinet van de minister van Media, het kabinet van de minister voor Gelijke Kansen, de Vlaamse taaltelefoon, de Kanselarij en de Dienst Taaladvies van de Vlaamse Gemeenschap wordt dit bevestigd. Eenvormigheid in publicaties vanuit de overheid en de belangenverenigingen zou volgens HBVL een eerste stap zijn tot het algemeen aanvaard maken van correct taalgebruik.

DS beklemtoont de verantwoordelijkheid van de journalistieke opleidingen.

Het HBVL en DM relativeren dit aangezien vele journalisten geen journalistieke vooropleiding genoten. Men stelt dat eerder de persoonlijke interesse van de journalisten bepalend zal zijn. HBVL: “Sommige mensen hebben hier minder affiniteit mee. Het heeft eerder te maken met persoonlijk engagement dan met vooropleiding.”

## **6. Hanteert u een lijst met te vermijden terminologie?**

### **Zoniet acht u dit mogelijk, dan wel wenselijk?**

Dergelijke 'black-list' wordt door geen enkele redactie gebruikt. DM en HBVL zeggen hier voor open te staan indien er een eenduidig signaal wordt gegeven vanuit het sociale werkveld. Hun ervaring leert immers dat de ene organisatie vaak pleit voor een andere terminologie dan een andere organisatie. Zo is het hen onduidelijk of het 'syndroom van Down' aanzien wordt als een valabel alternatief voor 'mongolisme'. Bepaalde ouders lieten immers in het verleden reeds hun ongenoegen blijken over de medische bijklank van 'syndroom' terwijl andere ouders aanstoot namen aan het gebruik van 'mongolisme'.

Voornaamste criteria voor alle redacties zijn de praktische bruikbaarheid van de termen en de duidelijkheid voor de lezers.

Zo staan alle redacties open voor het gebruik van "personen met een handicap" maar zal men in de praktijk –en dan voornamelijk in titels- de term "gehandicapten" blijven gebruiken. De lengte van een titel dient immers beperkt te blijven. In een ondertitel ziet DS dan weer wel mogelijkheden voor 'personen met een handicap'. Daar is de lengte minder bepalend. HBVL geeft aan dat 'persoon met een handicap' taalkundige voordelen biedt omwille van de combinatiemogelijkheden (werknemer met een handicap, vader met een handicap,...).

Een vernieuwende term zoals "personen met een beperking" is voor bijna alle redacties uitgesloten. Men vreest tot eufemismen te komen ten koste van de duidelijkheid. Slechts DS vindt deze term onder bepaalde omstandigheden bruikbaar.

HBVL ziet zichzelf als 'een spiegel van de maatschappij': "We willen komen tot een registratie en het doorgeven van zaken die leven in de maatschappij. Als belangenverenigingen een bepaalde term steeds vaker gaan gebruiken en de mensen met een handicap zich hier zelf beter bij voelen, zal deze term ook gemakkelijker ingang vinden in onze krant." Men sluit bij HBVL het gebruik van de term "personen met een beperking" niet uit indien deze trend zich maatschappelijk voortzet.

HNB pleit voor het gebruik van 'gehandicapte' of 'andersvalide'. De term 'mindervalide' wil men vermijden, maar tegelijk geeft men aan dat nazicht van hun krant weliswaar zou duidelijk maken dat deze regel niet steeds wordt gevolgd. GVA stelt 'mindervalide' te vermijden.

DS geeft aan dat het vermijden van 'mentale handicap' ten voordele van 'verstandelijke handicap' de duidelijkheid voor de lezer ten goede komt.

Consensus bij de redacties bestaat er tevens over de negatieve connotatie bij de term 'doofstom'. Allen geven aan de voorkeur te geven aan 'doof'. Dat 'doofstom' nog gebruikt wordt, illustreert bijlage 5.5.

Enkele redacties zeggen bepaalde termen nooit te gebruiken. Zo geeft HNB aan de termen 'debiel' en 'mongool' steevast te vermijden. Deze laatste term zal nog uitzonderlijk gebruikt worden om het syndroom te duiden naar een breder publiek.

GVA zal voornamelijk 'gehandicapte' en 'mindervalide' gebruiken, maar tevens 'andersvalide' behoort tot de mogelijkheden. Aangezien men weinig of geen reactie zegt te krijgen op het gehanteerde woordgebruik, overweegt men niet dit te wijzigen.

### **7. Wordt er voor publicatie een terugkoppeling gemaakt naar de geportretteerde om de laatste versie van het artikel te overlopen?**

Alle redacties stellen zich open om voor publicatie inzage te verlenen aan de betrokkenen, maar beklemtonen dat dit slechts zelden gebeurt.

GVA wijst op de redactionele autonomie: de redactie heeft de eindbeslissing omtrent de wijze van publicatie.

HNB stelt dat individuen zelden een vraag tot terugkoppeling stellen omdat er getracht wordt tot een vertrouwensbasis te komen. Ook GvA geeft aan dat deze vraag zelden gesteld wordt. Wel zal men de geïnterviewde vragen om het artikel na te lezen indien het een complexe of eerder technische materie betreft.

HBVL wil maximaal de betrokkenen zelf aan het woord laten. Een terugkoppeling kan op uitdrukkelijke vraag, maar blijft beperkt tot inhoudelijke aspecten. Qua stijl behoudt de redactie haar autonomie.

Geen van de redacties behandelt de afwerking van een handicapgerelateerd artikel anders dan eender welk ander thema. Dixit HNB: "Er is geen nood tot het aantrekken van fluwelen handschoenen, dat leidt slechts tot betutteling."

### **8. Zijn er richtlijnen inzake het beeldmateriaal dat wordt opgenomen bij een handicapgerelateerd artikel?**

DM en DS geven aan dat herkenbaarheid van personen met een verlengde minderjarigheid vaak een probleem vormt. Men wil hier omzichtig mee omspringen. HBVL stelt dat er op uitdrukkelijke vraag van de betrokkene iemand onherkenbaar kan worden gemaakt. Dit gebeurt echter uiterst zelden. In het geval van personen met een verstandelijke handicap gebeurt dit vaak in overleg met de organisatie waar iemand verblijft of begeleiding krijgt.

Men maakt tevens gebruik van zogenaamde passe-partouts: themafoto's waaruit men put om een gerelateerd artikel mee te stofferen. HBVL benadrukt de omzichtigheid waarmee dit moet gebeuren: "Plots zien mensen zich in de krant staan, en dan nog wel op een foto die jaren voordien is genomen."

HBVL hanteert als regel dat er steeds personen moeten staan op de gebruikte foto's. De foto moet representatief zijn voor de activiteit: "Voeren mensen actie voor meer toegankelijkheid, dan willen wij hier een foto bij van een persoon in een rolstoel die voor een drempel staat."

### **9. Staat u open voor een folder waarin toelichting wordt gegeven omtrent een correcte beeldvorming over personen met een handicap?**

Alle redacties antwoorden bevestigend en zeggen dergelijke folder ter bespreking te zullen voorleggen op de redactieraad. Hierbij zou er gekomen worden tot een selectieve toepassing: bepaalde regels zouden ingang vinden, anderen dan weer niet. Dit beklemtoont de noodzaak tot een adviserende opbouw van een dergelijke folder.

Van vele redacties kwam de vraag naar een consensus omtrent de aangewezen termen. Men toont bereidheid om de correcte terminologie te hanteren, maar verwacht een eenvormig signaal van de belangenverenigingen. De tegenstrijdige signalen die zij momenteel krijgen en de snelheid waarmee de invulling van termen wijzigt, maakt dat ze vaak door het bos de bomen niet meer zien.

Alle redacties beklemtonen het belang van het bekomen van een correcte visie omtrent handicaps boven het navolgen van specifieke (taalgebonden) regels. Dergelijke folder zou zich bij voorkeur op deze visie-ontwikkeling dienen te focussen.

## **6.2. Onderzoeksresultaten interviews belangenverenigingen**

### **6.2.1. Invloed van de geschreven pers op de beeldvorming**

#### **1. Hoe schat u in vergelijking met andere media, de impact van kranten op beeldvorming over handicaps in?**

Alle belangenverenigingen beklemtonen de invloed van kranten op beeldvorming. Grip beklemtoont dat personen die maar zelden in contact komen met personen met een handicap zich voor hun beeldvorming voornamelijk baseren op wat ze uit de pers vernemen.

Fevlado: "Het valt ons steeds weer op dat mensen vaak helemaal niets afweten van handicaps." Kranten hebben volgens hen een grote sensibiliserende functie, maar ze betreuren de onjuistheid van vele informatie. LL bevestigt de nefaste impact van onjuiste informatie in de kranten.

LL vindt de impact van televisie groter dan de impact van kranten omdat televisie een ruimer publiek bereikt en televisiebeelden beter bijblijven. Fevlado beklemtoont de grote impact van het medium televisie: "De veelheid aan beeldmateriaal waar men over beschikt, noodzaakt tot een krappe montage. Hierbij worden vele elementen uit hun context gehaald, wat leidt tot een onjuiste beeldvorming." Men is er bij Fevlado "nooit gerust in" als men meewerkt aan een televisieprogramma.

Ook KVG is argwanend inzake medewerking aan televisieprogramma's. Dit als gevolg van een aantal negatieve ervaringen: "Het medium televisie zal sneller gefragmenteerd en gepolariseerd de items brengen." Enkele belangenverenigingen kwamen tot de onderlinge overeenkomst om niet langer hun deelname te verlenen aan bepaalde televisieprogramma's. Dergelijke stelling neemt geen enkele vereniging in ten opzichte van een krantenredactie.

#### **2. Komen personen met een handicap volgens u te weinig aan bod in de Vlaamse kranten?**

IV, Grip en LL vinden niet dat personen met een handicap te weinig aan bod komen in de media. Grip: "Personen met een handicap komen niet zozeer te weinig, maar eerder op een foute manier in de kranten. Steeds dezelfde thema's komen terug. Men schetst een zeer eenzijdig en ongenueanceerd beeld. Kranten bevinden zich in een concurrentiepositie en schrijven daardoor wat in trek is."

Verscheidene organisaties wijzen op de noodzaak om personen met een handicap ook in een niet-handicapgebonden situatie te portretteren in de media: "Personen met een handicap kunnen ook in de kranten aan bod komen over andere onderwerpen dan hun handicap."

Een recente tendens die men bij KVG opmerkt is het frequent contacteren van hun vereniging door journalisten met de vraag om individuele getuigenissen te kunnen afnemen van personen met een handicap. LL stelt dat vele interviews van individuen een uitgesproken persoonlijke mening weergeven en dus niet representatief zijn voor alle personen met een gelijkaardige handicap.

Fevlado stelt dat er niet te weinig dove personen aan bod komen, maar wel dat ze te eenzijdig worden geportretteerd. Vaak komt het medische aspect te manifest naar voor. Meer berichtgeving over doven zou men waarderen, maar men beseft dat hun aanwezigheid in de media in de lijn van de verwachtingen ligt.

VPP geeft aan dat er golfbewegingen merkbaar zijn: bepaalde thema's lijken op een bepaald moment goed in de markt te liggen, maar verdwijnen even snel weer uit het gezichtsveld.

### **3. Welke invloed gaat volgens u uit van specifieke terminologie inzake handicaps in berichtgeving over personen met een handicap?**

VVA bepleit de algemene regel dat de benaming de persoon nooit mag herleiden tot zijn handicap. Zo gebruikt men zelf steeds 'personen met autisme' en 'persoon met een beperking' of 'persoon met een ondersteuningsnood'. PPG volgt deze visie en zal pleiten voor het gebruik van de term 'persoon met een chronische ziekte' ipv 'chronisch zieken': "Journalisten zeggen ons dan altijd dat 'gehandicapte' veel korter en directer schrijft." VFG stelt: "de nieuwe terminologie maakt alles wel wat langer, maar ook wel duidelijker."

Bij Grip is het gehanteerde taalgebruik tevens geïnspireerd op dit sociale model: de persoon wordt centraal gesteld. Men wil niet focussen op de handicap, maar deze slechts beschouwen als een sociaal gegeven dat in een ideale omgeving zou verdwijnen.

KVG richt cursussen in ten behoeve van personen die frequent artikels schrijven voor publicaties van KVG. Hierbij worden er niet louter taalkundige tips meegegeven, maar wordt er voornamelijk gewerkt rond visie. In de praktijk merkt men echter dat deze visie zelden ter discussie wordt gesteld, maar dat de taalkundige toepassing ervan niet steeds even consequent wordt volgehouden.

IV en Fevlado melden dat het vaak personen met een handicap zijn die het meest relativerend praten over de gebruikte taal.

### **4. Kan er een onderscheid tussen de verschillende kranten of katernen worden gemaakt?**

KVG merkt een groot verschil tussen de verschillende kranten: "Elke krant wordt geschreven met een bepaald doelpubliek voor ogen. De afstemming op dit doelpubliek heeft repercussies op de taal die men hanteert."

Fevlado houdt een overzicht bij van artikels over hun werking. Men merkt geen kwalitatief verschil op tussen de verschillende kranten: "Bepaalde kranten brengen meer persoonlijke verhalen, meer sensatie of meer drama. Dan komt de dove als persoon natuurlijk wel meer aan bod. Dit maakt dat DM en DS minder berichtgeving doen over doven. De nieuwswaarde van de feiten ligt voor hen vaak te laag. Bij hen vinden we vaker beleidsberichtgeving terug." Grip merkt vooral een verschil op tussen kranten met een regionale focus en kranten met een beleidsmatige focus.

KVG nuanceert eenduidige verschillen: zelfs de meest gerenommeerde journalisten hoort men soms wel eens incorrecte termen gebruiken. De oorzaak hiervoor is hen echter niet steeds duidelijk: "Gewoonte, onachtzaamheid,...?"



PPG merkt niet zozeer kwalitatieve verschillen tussen de kranten, maar waarschuwt haar leden vooral voor een deelname aan human interest-programma's op televisie. Velen houden hier achteraf een kater aan over. Men wil hun leden vooraf laten stilstaan bij hun mediaparticipatie. PPG beveelt iedereen aan een deelname aan een programma via een belangenvereniging te laten verlopen om zo onaangename verrassingen te vermijden.

VVA beaamt deze tendens: "Televisieproducenten gaat eerder op zoek naar de man in de straat. Het gevaar is dat hierdoor nuanceringen verloren gaan. We merken ook dat personen met een handicap zich na een mediavoorstelling vaak misbruikt voelen."

## **6.2.2. Vragen betreffende de eigen organisatie**

### **1. Hanteert u specifieke principes inzake berichtgeving omtrent personen met een handicap?**

Alle belangenverenigingen vinden een correcte visie belangrijker dan specifiek taalgebruik. KVG: "Indien de achterliggende visie bij de auteurs correct is, dan komt de rest wel." LL stelt: "De gebruikte terminologie is conform aan de actuele tendensen in het algemeen kader van de welzijnssector."

KVG pleit er niet voor om de term 'gehandicapte' volledig te bannen. IV schaart zich niet achter de term 'personen met een beperking'. Men vreest op dit moment nog niet over de juiste term te beschikken: "Een eerste vereiste blijft dat de gebruikte term toelaat de groep mensen waarover je het hebt, te situeren. En is dat nog het geval bij 'mensen met mogelijkheden'?" KVG stelt: "Beperkingen hebben we allemaal. Niet iedereen heeft echter een handicap."

Alle organisaties geven de voorkeur aan het gebruik van 'persoon met een handicap'. 'Persoon met een beperking' vormt voor allen een positief alternatief, maar men aanvaardt dat dit niet steeds gebruikt kan worden in persteksten.

Het bereiken van een eenduidige visie op taalgebruik lijkt trouwens niet evident. KVG meldt dat sommige ouders bewust kiezen om hun kind als 'mongooltje' te benoemen, als tegengewicht voor het harde, wetenschappelijke 'syndroom van Down'. IV geeft aan nooit te kiezen voor 'mongooltje' maar tevens niet onverdeeld gelukkig te zijn met 'syndroom van Down'. Het blijft voor hen zoeken naar een valabel alternatief.

De meeste belangenverenigingen hanteren geen geëxpliciteerde visie omtrent de te gebruiken taal, maar werken vanuit een pragmatische ingesteldheid gebaseerd op een 'spontaan aanvoelen'.

VFG pleit als enige voor het behoud van de term 'invalide': "Deze term verwijst bij ons specifiek naar mensen die op invaliditeit staan. Zij willen wel benoemd worden als personen met een beperking, maar hebben geen handicap."

PPG relativeert de kritiek dat de wijzigingen in gewenste terminologie nauwelijks bij te houden zijn: "In de vijf jaar dat onze werking bestaat, zijn er weinig verschuivingen gebeurd. Wel is het zo dat de verouderde terminologie al die tijd de kop is blijven opsteken." IV nuanceert dit: "Men ziet toch dat de meest oubollige benamingen nu wel definitief achterwege worden gelaten, denk maar aan 'debielen' of 'idioten'."

VFG streeft zoveel mogelijk naar een eenvormig taalgebruik voor de eigen publicaties. Een standaardlijst wordt niet gehanteerd. Het gaat eerder over 'een aanvoelen'. Ook IV hecht echter meer belang aan de achterliggende visie dan aan de termen die gebruikt worden.

VPP besteedde bij de opstart van de vereniging veel tijd aan het bekomen van een visie omtrent taalgebruik. Zo zal men het steeds hebben over 'patiënt', uitzonderlijk ook over 'persoon met een chronische ziekte'. Voor hen is het belangrijk 'personen met een ziekte' voldoende af te bakenen van 'personen met een handicap'. Een grijze zone doorkruist echter deze algemene stelling. Zo kan een spierziekte leiden tot een handicap. Het hangt dan van de persoon zelf af of hij zich ziek, dan wel gehandicapt voelt. De patiënten hebben in deze discussie een bepalende stem. Zij maken deel uit van de raad van beheer en het dagelijks bestuur van de organisatie.

VVA gebruikt op hun website zo weinig mogelijk het woord 'handicap'. Men vindt het opvallend dat in de passages die geschreven werden door professionelen het woord 'handicap' veel vaker terugkomt.

Alle belangenverenigingen zijn er zich van bewust dat het voor redacties niet eenvoudig is om correct taalgebruik consequent vol te houden. Het doel moet echter zijn een evenwicht te vinden waarbij leesbaarheid en visie hand in hand gaan.

## **2. Wanneer een handicap in een artikel vermelden?**

Fevlado verwijst naar een artikel uit HNB (bijlage 5.4) over de inbraak bij een dove persoon in zijn appartement. Hierbij vindt Fevlado het relevant de handicap te vermelden om zo de problematiek rond de terugbetaling van een videofoon bij doven aan te halen. Nu was er slechts een lichtflits bij het aanbellen. De persoon wist niet wie hij binnenliet.

VVA ijverde in het verleden voor het bekend maken van het begrip 'autisme'. Momenteel ziet men echter dat in artikels deze term vaak totaal onterecht wordt gebruikt. Illustratief hierbij benoemt men het artikel in bijlage 5.6 waarin Jan Leyers zichzelf als autist bestempelt. VVA: "Het gevaar hierbij is dat men de ernst van autisme miskent."

## **3. Dient een correcte beeldvorming gekaderd te worden in een diversiteit in het personeelsbeleid m.b.t. handicaps?**

Unaniem wordt het belang erkend van het in dienst nemen van personen met de juiste competenties, onafhankelijk van de handicap. KVG benoemt hierbij: "Misschien ligt hier nog een taak bij de personen met een handicap zelf: zich beter profileren op de arbeidsmarkt." Men gelooft niet in de werkbaarheid van positieve discriminatie. VVA vindt het belangrijker dat personen met een handicap vertegenwoordigd zijn in alle fora van de maatschappij.

KVG bepleit het belang van een positief rekruteringsbeleid t.o.v. personen met een handicap in de volledige bedrijfswereld.

Fevlado heeft geen weet van dove personen in de journalistieke wereld. Men erkent dat de kennis van het Nederlands bij doven vaak een lager niveau heeft. Dit omwille van de gebrekkige opleiding uit het verleden.

Men acht het echter belangrijker dat de eindredactie voldoende op de hoogte is van de dovencultuur.

VFG beklemtoont de positieve invloed die een collega met een handicap kan hebben op de redactie: "Andere redactieleden worden zo geconfronteerd met de mogelijkheden van personen met een handicap. Zo stapt men af van het stereotype beeld dat bij velen aanwezig is." LL sluit zich hierbij aan: "Het dagelijkse samenwerken met een persoon met een handicap scherpt de aandacht aan voor de gehandicaptenproblematiek en elimineert mogelijk de stereotype denkbeelden over personen met een handicap."

KVG volgt de pragmatische stelling dat je niet kan verwachten dat elke redactie personen met een handicap in dienst heeft.

PPG merkt op dat de samenwerking met journalisten die zelf een ernstige ziekte gehad hebben, constructiever verloopt: "Men staat eerder open voor nuances en gevoeligheden."

VVA zegt dat het niet steeds duidelijk is of er mensen met autisme op een redactie werken: "Sommigen kiezen er expliciet voor dit niet openbaar te maken."

Grip wijst er op dat de ervaringsdeskundigheid van een journalist tot een grotere diepgang in zijn artikels kan leiden, maar dat iedere individuele journalist toch gebonden blijft door de eisen van de hoofdredacteur: "Snel, actueel en sensationeel nieuws brengen dat geschreven is om een doorsnee lezer te boeien."

Geen enkele organisatie gelooft in een dwingend kader vanuit de overheid.

#### **4. Geeft uw organisatie feedback aan de krantenredacties i.v.m. de berichtgeving of het gehanteerde taalgebruik over personen met een handicap?**

KVG meldt zelden lezersbrieven te sturen als reactie op krantenartikels. Dit omwille van tijdsgebrek. Indien er toch een reactie wordt geschreven, gebeurt dit vaak op aangeven van hun achterban. Dit was het geval bij het artikel in DM (bijlage 5.1a). U vindt er tevens de gepubliceerde lezersbrieven (bijlage 5.1b) en de reactie van de journalist (bijlage 5.1c). Ook KVG stuurde een lezersbrief, maar deze werd niet gepubliceerd. Er worden volgens KVG door de redacties nooit reacties op lezersbrieven teruggezonden.

KVG stuurde naar aanleiding van de eerste persmededeling van minister Vervotte, bevoegd voor welzijn, een reactie naar haar persverantwoordelijke met de vraag om het woord 'mindervalide' in de toekomst te vermijden. Men tracht dergelijke tussenkomsten steeds constructief te benaderen.

Grip: “Als er redactionele of inhoudelijke fouten in het artikel staan of als het taalgebruik te wensen overlaat, zullen we die journalist daar op wijzen.” De omgekeerde werkwijze gebeurt ook bij Grip: goede praktijken worden bedacht met een felicitatie. “Het blijft echter steeds een afweging wanneer een reactie opportuun is.”

VVA geeft niet langer feedback aan redacties. IV doet dit in beperkte mate nog wel, maar slechts “indien het echt te gortig wordt”. Men wil hiermee geen verwijt sturen naar de betrokken redactie, maar eerder een aanbeveling uiten om een bepaalde term al dan niet te gebruiken. Vanuit de redacties zouden hierop volgend louter positieve reacties komen. “In de meest gevallen handelde men uit onwetendheid.”

### **5. Acht u een impuls vanuit de overheid wenselijk?**

Alle belangenverenigingen beamen het belang van de persvrijheid. Ook erkent men de moeilijkheid om te komen tot een regelgeving gezien de constante evolutie in de visie ten opzichte van personen met een handicap. Het ontwikkelen van een correcte visie wordt boven een dwingend kader gesteld. De verantwoordelijkheid voor een artikel blijft immers bij de individuele journalist liggen. Het wordt wel de verantwoordelijkheid geacht van de belangenverenigingen om te reageren indien een journalist over de grens gaat.

IV vindt het evenmin een taak van de overheid om hier een rol in te spelen, maar pleit ervoor dat de overheid wel een voorbeeldfunctie opneemt en zelf de juiste terminologie gebruikt in haar publicaties.

### **6. Acht u het mogelijk, dan wel wenselijk dat redacties een lijst met te vermijden terminologie gebruiken?**

KVG merkt dat redacties niet steeds de in persmededelingen gehanteerde taal correct overnemen. Illustratief benoemt men hierbij hun persmededeling (bijlage 5.3a) over een rolstoelgebruiker die niet werd opgepikt aan een tramhalte van De Lijn. HLN bericht echter consequent over ‘rolstoelpatiënt’ (bijlage 5.3b). Men vreest dat dit bewust wordt gedaan om de titel sensationeler te maken.

De verschillende visies die de redacties er op nahouden worden duidelijk als men het artikel leest dat op dezelfde datum verscheen in DS waar men, in tegenstelling tot HLN, wél de voorgestelde terminologie gebruikt (bijlage 5.3c).

Afsluitend vindt u in bijlage 5.3d de drie lezersbrieven die in HLN volgend op hun artikel verschenen. Hierbij worden beide termen door elkaar gebruikt.

Fevlado vindt het opmerkelijk dat er nog steeds journalisten gebruik maken van de term ‘doofstom’. Illustraties hierbij vindt u in bijlage 5.4 en bijlage 5.5.

Zelf geeft men de voorkeur aan ‘doven’ of ‘slechthorenden’. ‘Doofstom’, ‘gehoorgestoorde’ en ‘auditief gehandicapt’ klinken voor hen te negatief. Men merkt echter dat journalisten eerder kiezen voor lexicale variatie.

De visie van Fevlado kent haar oorsprong in het gebruik van gebarentaal. Zo zal een dove persoon niet gauw ‘auditief gehandicapt’ spellen, maar eerder opteren voor het kortere ‘doof’. Fevlado vertegenwoordigt echter doofgeboren personen. Doofgeworden personen zullen wel vaker de voorkeur geven aan ‘auditieve handicap’.

Alle verenigingen pleiten voor het gebruik van ‘personen met een handicap’ boven ‘gehandicapte’.

## **7. Vraagt u bij persmededelingen om voor publicatie een terugkoppeling van het artikel te krijgen?**

KVG maakt steeds vaker duidelijke afspraken met journalisten: “Om er zo zeker van te zijn dat ons geen zaken in de mond worden gelegd.” Bij het nalezen van teksten voor publicatie brengt men regelmatig wijzigingen aan, doch beschouwt men het als de bevoegdheid van de redactie om hier al dan niet rekening mee te houden.

KVG pleit om binnen de redacties journalisten zich te laten specialiseren in het thema ‘handicap’. Men merkt dat de kwaliteit van publicaties bij redacties die zo werken, stijgt.

Bij Fevlado is men er nooit gerust in als men een interview geeft. Uit ervaring weet men dat er veel kans is dat er foute elementen in staan. Vaak geeft de journalist enkel kritieken weer zonder melding te maken van de constructieve elementen: “Op deze manier blijven er enkel harde standpunten over.” Bij langere interviews vraagt men meestal om de tekst vooraf te kunnen inkijken: “Het is vaak nodig om deze te corrigeren.” Uit ervaring weet men bij Fevlado dat dit voor sommige journalisten geen probleem is, voor anderen dan weer wel.

Grip beaamt dit: “Als je een persbericht verstuurt, weet je nooit op voorhand wat men zal brengen.”

Grip benadrukt het belang van het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de journalisten: “De journalist moet het gevoel hebben dat er wederzijds respect is en dat we elkaar nodig hebben.”

IV, PPG, VFG en Grip ervaren dat de deadline voor krantenartikels meestal te krap is om nog een terugkoppeling te vragen. Bij artikels in tijdschriften gebeurt dit echter meestal wel.

## **8. Met welke richtlijnen dient men rekening te houden inzake het beeldmateriaal bij een handicapgerelateerd artikel?**

Ook hier wordt het belang van een correcte visie ten opzichte van personen met een handicap unaniem beklemtoont: de persoon dient er waardig op te staan. Dus niet de handicap verbloemen of uitvergroten, maar wel een respectvol portret geven. Grip benoemt het belang van de context.

Fevlado en VVA merken op dat er vaak foto's uit een ver verleden worden gebruikt.

VVA zorgt zelf ook voor foto's. Men contacteert hiervoor fotografen die vertrouwd zijn met autisme en waarvan men weet dat ze degelijke kwaliteit leveren. Deze foto's worden ter beschikking gesteld van de media.

IV pleit voor een gedifferentieerd gebruik van beelden: “Waarom steeds iemand in een rolstoel bij een artikel omtrent fysieke handicaps? Waarom eens geen persoon op krukken? Waarom steeds iemand met het syndroom van Down bij een artikel over verstandelijke handicaps? De link moet blijkbaar vlug gelegd kunnen worden.”

VFG en Grip vinden het belangrijk dat de persoon met een handicap als een actieve persoon wordt voorgesteld, zonder evenwel de realiteit geweld aan te doen: “Niet sensationeel, wel realistisch.”

“Beelden primeren boven tekst, ook bij kranten.” stelt Grip, “Er wordt in een krant eerst naar de beelden gekeken, dan naar de titels en dan pas wordt het artikel zelf doorgenomen.”

### **9. Staat u open voor een folder waarin toelichting wordt gegeven aan journalisten omtrent een correcte beeldvorming over personen met een handicap?**

VFG beklemtoont het belang aan eenvormigheid in communicatie naar de media. Elke belangenvereniging zou zich achter één visie moeten kunnen stellen: “Zoniet riskeer je dat vroeg of laat de individuele organisaties elk met een eigen verzameling richtlijnen naar de media toe stappen. Dit zou voor onduidelijkheid zorgen.” Grip beaamt dit.

### **6.3. Besluit**

Alle respondenten bevestigen de grote invloed die uitgaat van de geschreven pers op de beeldvorming over personen met een handicap.

Uit dit onderzoek wordt duidelijk dat alle betrokken redacties open staan voor positieve impulsen vanuit de belangenverenigingen.

Redacties én belangenverenigingen beklemtonen het belang van de achterliggende visie bij een artikel. Men vindt dit belangrijker dan specifiek taalgebruik. Wuyts (2004) stelt: “Journalisten dient men niet louter een richtlijn te geven, maar men dient te komen tot de achterliggende diepere betekenis.”

Een exhaustieve lijst met aangewezen of te vermijden termen wordt niet wenselijk geacht. Nadeel is immers dat men zomaar termen uit deze lijst zou overnemen, zonder de achterliggende visie te vatten. Werken rond de visie geeft meer kans op verandering.

De vrees leeft bij de redacties dat een doorgedreven ‘correct taalgebruik’ ten koste van de duidelijkheid zal gaan. De werkbaarheid van de voorgestelde termen dient steeds getoetst te worden. Door de vermeende frequente verschuivingen in ‘correct taalgebruik’ m.b.t. personen met een handicap is het voor veel redacties trouwens niet meer duidelijk welke termen er al dan niet kunnen gebruikt worden.

Men staat echter unaniem achter een pragmatische middenweg op basis van respect en vertrouwen. De belangenverenigingen erkennen de beperkingen die journalisten ervaren bij het gebruiken van bepaalde vernieuwende termen als gevolg van bijvoorbeeld de lengte of de onbekendheid ervan bij het grote publiek.

Redacties zijn zich veelal bewust van hun invloed op stereotypen en vooroordelen ten opzichte van personen met een handicap. Een taalkundige voortrekkersrol (bijvoorbeeld door het gebruik van ‘personen met een beperking’) wil echter geen enkele redactie innemen uit vrees voor inhoudelijke onduidelijkheid bij de lezers.

Belangenverenigingen geven aan dat de redacties nog te vaak focussen op de beperkingen en de negatieve aspecten horende bij de handicap. Men pleit om personen met een handicap te portretteren als gewone mensen met specifieke mogelijkheden en capaciteiten. Personen met een handicap moeten geportretteerd worden als evenwaardige mensen, die niet louter zaken ondergaan.

De redacties uiten in de interviews hun vrees voor het ontbreken van een consensus omtrent het aangewezen taalgebruik bij de belangenverenigingen. Uit dit onderzoek lijkt deze consensus inderdaad maar tot op bepaalde hoogte aanwezig te zijn.

Consensus is er bij de belangenverenigingen echter wel over het gebruik van 'personen met een handicap' ter vervanging van 'gehandicapte', 'doof' in plaats van 'doofstom' en 'rolstoelgebruiker' in plaats van 'rolstoelpatiënt'. Vele kranten blijven niettegenstaande opteren voor de ongewenste of onjuiste termen. Een betere communicatie tussen de belangenverenigingen en de redacties kan dergelijke mistoestanden vermijden.

Volgend op de suggestie van DS en HNB om de verantwoordelijkheid tevens bij de journalistieke opleidingen te leggen, nam ik contact op met de opleidingscoördinatoren van de Vlaamse journalistenopleidingen. Uit de antwoorden blijkt duidelijk dat de studenten worden gewezen op de geladenheid van bepaalde terminologieën: "We raden af om voor gehandicapten terminologieën te gebruiken met woorden als 'anders' en 'minder'. Te mijden zijn dus: andersvalide, minder valide... Meest neutraal en wenselijk is 'personen met een handicap', nog liever dan 'gehandicapte', omdat dit laatste woord te zeer de nadruk legt op de handicap en niet op de persoon." (Duponcheel, 2004)

Het belang van correct taalgebruik in persmededelingen wordt door alle redacties benadrukt. Dat dit geen garantie is voor het degelijk hanteren van de termen in het uiteindelijke krantenartikel blijkt uit de illustratieve vergelijking in bijlage 5.3.

Alle partijen benadrukken tevens de voorbeeldfunctie van de overheid bij het communiceren over handicapgerelateerde items.

Verscheidene organisaties geven een duidelijke trend aan waarbij journalisten eerder het verhaal van individuen willen brengen en niet langer de algemene duiding van de belangenvereniging. Velen zien deze evolutie met lede ogen tegemoet gezien de negatieve ervaringen die vele individuen hadden bij hun medewerking aan televisieprogramma's. Het vertrouwen van de belangenverenigingen in de krantenredacties is echter alsnog ongeschonden. Tot een effectieve communicatielijijn wordt er echter zelden gekomen.

De kloof tussen de krantenredacties en de belangenverenigingen lijkt nochtans minimaal te zijn: beiden pleiten voor een pragmatische visie waarbij leesbaarheid hand in hand gaat met respect voor personen met een handicap. Iedere actor is zich bewust van de gedeelde verantwoordelijkheid inzake het komen tot een correcte beeldvorming over personen met een handicap. Alle belangenverenigingen en krantenredacties stellen zich open om tot een onderlinge afstemming te komen. De resultaten uit dit onderzoek dienen dan ook een concrete aanmoediging te vormen om ook daadwerkelijk tot samenwerking te komen.

## **7. Komen tot een publicatie ten behoeve van redactieleden**

De oorspronkelijke onderzoeksvraag van Grip werd gesteld om, uitgaande van de onderzoeksresultaten, in de toekomst mogelijks te komen tot een 'Gids voor journalisten omtrent handicap en beeldvorming'. Het doel is journalisten een beknopte en praktisch bruikbare handleiding te verstrekken i.v.m. de berichtgeving over personen met een handicap. De opmaak en uitgave van een dergelijke gids overstijgt echter het kader van deze afstudeerscriptie.

De resultaten uit dit onderzoek sterken onze overtuiging dat er een effectieve nood bestaat aan eenduidige en praktisch haalbare adviezen met betrekking tot dit thema. Te vermijden is een loutere opsomming van al dan niet te gebruiken woorden. Dergelijke publicatie dient een samenspel te zijn van een pragmatische consensus tussen de verwachtingen van de belangenverenigingen enerzijds en de redactieleden anderzijds. Realisme en redelijkheid dienen de maatstaf te vormen. Het dient immers geen enkel doel een veelheid van regels te bundelen waarvan de toepasbaarheid ten zeerste in vraag kan gesteld worden.

Bemoedigend is de potentiële samenwerking met de RvJ in dit kader waarbij een optie is het meesturen van deze mediacharter met het vaktijdschrift 'De Journalist'. Een serviceclub is alvast bereid deze folder financieel te steunen.



## Algemeen besluit

Onderzoeksbehoeften vinden vaak hun oorsprong bij maatschappelijke veranderingsprocessen. De interesse van Grip voor de relatie tussen pers en beeldvorming over personen met een handicap is illustratief voor de veranderingen in het denken en handelen over personen met een handicap.

Gezien de complexiteit van het beeldvormingsproces en de veelheid aan betrokken actoren is een sociaal-agogische invalshoek uiterst geschikt om de noodzakelijke maatschappelijke veranderingsprocessen op gang te brengen. De agogische benaderingswijze zal zich immers kunnen toespitsen op begeleidingsniveau, op beheersniveau en op beleidsniveau.

Waar de ortho-agoog zich zal focussen op de studie van de hulpverlening aan volwassenen met een bijzondere ondersteuningsnood, zal de sociaal-agoog zich toespitsen op de studie van de veranderingsnoden en –mogelijkheden op maatschappelijk niveau. Dit onderzoek koos voor een specifiek sociaal-agogische invulling door zowel de intrapsychische als de interpsychische processen van diverse groepen en individuen inzake beeldvorming te kaderen in een maatschappelijke realiteit (Vanwing, in: Elias, 2002). Dit met het oog op het bundelen en verwerken van individuele en maatschappelijke verhoudingen zoals weerspiegeld in de media.

Een wereldwijde tendens tot het vermijden van negatieve beeldvorming over personen met een handicap is merkbaar. Illustratief hierbij is de ‘language guide’ van het Amerikaanse ‘Special Olympics’ waarin men stelt: “Words matter. Words can open doors to cultivate the understanding and respect that enable people with disabilities to lead fuller, more independent lives.” (Special Olympics, 2003). Op deze wijze wensen zij aan journalisten die dit evenement willen verslaan, de nodige handvaten te geven om tot een correcte berichtgeving te komen.

Termen die gebruikt worden om een handicap aan te duiden krijgen niet zelden na verloop van tijd een negatieve bijklank. Vaak wordt er dan gezocht naar een nieuwe, meer neutrale term. Na verloop van tijd krijgt ook deze nieuwe term vaak een negatieve lading... Dienen we ons neer te leggen bij een sequentiële vernieuwing van de terminologie omtrent handicaps? De oplossing ligt eerder in een verbetering van de algemene beeldvorming over personen met een handicap. Een focus op de mogelijkheden in plaats van op de beperkingen van personen met een handicap en het benadrukken van de overeenkomsten in plaats van de verschillen, kunnen een stap vooruit zijn in een grotere aanvaarding van personen met een handicap. De kracht van de media valt hierbij niet te ontkennen.

Belangrijker dan het gebruiken van de correcte terminologie is het gebruik van een correcte ingesteldheid: één toegankelijke samenleving voor iedereen.

Personen met een handicap dienen in de media te worden voorgesteld in voor iedereen herkenbare situaties: “De verspreiding van gewone, positieve beelden van personen met een handicap ontbreekt nog in de media. Vaak komen personen met een handicap enkel in beeld omwille van hun handicap (...) Personen met een handicap bij het uitoefenen van een ‘gewone’ activiteit opnemen in allerlei programma’s, zonder ze extra in de kijker te plaatsen, draagt zeker bij tot een positievere beeldvorming.” (Samoy, 1998)

Een correct taalgebruik omtrent handicaps in de media is meer dan het volgen van modetrends. Het is de vertaling van een onderliggende waardering voor een welbepaalde groep mensen in onze maatschappij. Als een bepaalde bevolkingsgroep voortdurend op een onjuiste (bv. doofstom), denigrerende (bv. mongooltje) of verouderde (bv. mindervalide) wijze wordt benoemd, zal dit bijdragen tot een onjuiste beeldvorming en een negatieve houding tegenover die groep. Krantenredacties kunnen een voortrekkersrol innemen door consequent gebruik te maken van de correcte terminologie. Een naam is een verbale expressie van een beeld. Positieve beeldvorming vraagt adequate en respectvolle benamingen.

Correct taalgebruik is echter op zich geen garantie voor een correcte beeldvorming. Een correcte visie dient centraal te staan. Slechts een daadwerkelijke participatie van personen met een handicap in alle facetten van de maatschappij kan leiden tot een daadwerkelijke aanvaarding. Niettegenstaande de bereidwilligheid van zowel de belangenverenigingen als de krantenredacties om te komen tot een correcte beeldvorming over personen met een handicap, blijven concrete acties én resultaten achterwege.

De relatie tussen belangenverenigingen en krantenredacties is alsnog positief gekaderd. Dit in tegenstelling tot de relatie tussen belangenverenigingen en bepaalde televisieproducenten waarbij als gevolg van negatieve ervaringen alle samenwerkingsmogelijkheden zijn opgeblazen.

Indien krantenredacties en belangenverenigingen in de toekomst tot een daadwerkelijke en structurele samenwerking kunnen komen, zal dit leiden tot een win-win-situatie waarbij zowel de kwaliteit van de berichtgeving als de beeldvorming er wel bij varen.

Dit onderzoek maakt duidelijk dat alle betrokkenen vanuit een positieve intentie vertrekken om personen met een handicap realistisch en correct te portretteren. Een gebrekkige communicatie tussen de belangenverenigingen en de krantenredacties maakt echter dat er misverstanden en onduidelijkheden ontstaan, wat zich vertaalt in onzorgvuldig gekozen woorden, stereotype voorstellingen en dergelijke.

Structureel overleg tussen de belangenverenigingen en de krantenredacties dient dan ook te worden gestimuleerd. Er rest dan nog slechts de vraag wie hiertoe het initiatief dient te nemen? Een folder waarin de visie van de belangenverenigingen op een constructieve wijze wordt vertaald naar de redactieleden kan alvast een eerste stap zijn in een zoektocht naar een betere samenwerking.

Verantwoordelijkheden inzake beeldvorming worden echter naar elkaar doorgeschoven. Een uitdaging voor de agoog om de noodzakelijke maatschappelijke veranderingsprocessen op gang te brengen, te stimuleren en te implementeren? De agoog als begeleider van processen die werkelijkheidszin en mogelijkheidszin op elkaar afstemt (Vanwing, 2002).

## Bronvermelding

Baarda, D. (1997). *Kwalitatief onderzoek*. Houten: Stenfert Kroese.

BBC Worldservice (2004). *The disability project*. Opgehaald 7 december, 2004, van <http://www.bbc.co.uk/info/editorial/prodige/08.htm#5>

Beel V. (De Standaard). *Diepte-interview*, 3 februari 2005, Groot-Bijgaarden.

Bergen, M. (1993). Een duidelijke positieve evolutie. In: *Hoe dan ook in de kijker. Beeldvorming over personen met een handicap*. Assenede: Van de Poele.

Besemer, R. (2002a). *Er is niks op tv. Opvattingen over mensen met een handicap of een chronische ziekte*. Utrecht: Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland.

Besemer, R. (2002b). *Aan beeldvorming werken*. Utrecht: Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland.

Besemer, R. (2001). *De beeldvorming van mensen met een handicap en/of een chronische ziekte*. Utrecht: Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland.

Biklen, D. (1987). The print media's treatment of disability issues. In Joe T. & A. Gartner, *Images of disabled, disability images*. New York: Praeger.

Blank M. & De Bruyn M. (1998). *Over normaal gesproken*. Onuitgegeven doctoraatsverhandeling. Amsterdam: Universiteit Amsterdam.

Boer, de C. & Brennecke, S. (2003). *Media en Publiek*. Amsterdam: Boom.

Bouwens J. (2003). *They say I'm mental, but I'm just confused*. Onuitgegeven scriptie. Gent: Universiteit Gent.

Bracke, E. (2004). Bent u ook al geïmplementeerd? *Weliswaar*, nr. 55, p.4-17.

Brants K. (1998). *The media in question*. London: Sage.

Breninkmeijer, J. (1997). *Basisboek handicap en samenleving*. Utrecht: De Tijdstroom.

Broeckaert, E. (1993). Beeldvorming en handicap. In: *Hoe dan ook in de kijker*. Beeldvorming over personen met een handicap. Assenede: Van de Poele.

Broos, D. (Kabinet Welzijn). *Telefonisch gesprek*. 2 september 2004.

Caluwé, D. (Cel Taaladvies Vlaamse Gemeenschap). *Telefonisch gesprek*, 20 september 2004.

Claessens O. (2002). *Een agogische bijdrage tot de positieve beeldvorming over mensen met een verstandelijke handicap*. Onuitgegeven scriptie. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.

Dahl, M. (1993). The Role of the Media in Promoting Images of Disability. *Canadian Journal of Communication*, nr. 18.

Devisch F. & Samoy, E. (2003). *Mensen met functioneringsproblemen in de APS-survey 2002*. Brussel: Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap.

Devisch, F., Samoy, E. & Lammertyn, F. (2000). *Barrières voor sociale integratie van personen met een handicap*. Leuven : Katholieke Universiteit Leuven.

Dewilde L. (Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap). *Telefonisch gesprek*, 21 september 2004.

Donkers, G. (2001). *Veranderkundige modellen*. Soest: Nelissen.

Duponcheel H. (Katholieke Hogeschool Mechelen). *E-mail*, 28 oktober 2004.

Elias, W. (2002). *Vizier op agogiek*. Leuven: Garant.

Eliot D. (1996). Ethical and Moral Responsibilities of the media. In: Lester P. *Images that injure: pictorial stereotypes in the media*. Westport: Praeger.

Fordyn A. (Vlaamse Dagbladpers). *E-mail*, 25 augustus 2004.

Godfroid, S. (Belga). *Telefonisch gesprek*, 24 augustus 2004.

Goetghebeur J. (1987). *De handicap voorbij*. Tiel: Lannoo.

Goffman, E. (1963). *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor Books.

Gorter K. (1983). *Handicaps tellen dubbel: een literatuurstudie naar mogelijkheden om de vooroordelen over mensen met een lichamelijke handicap te bestrijden.* 's Gravenhage: Nederlands Instituut voor Maatschappelijk Werk Onderzoek.

Graus, M. (Belang van Limburg). *Diepte-interview*, 14 oktober 2004, Hasselt.

Haller, B. (2000). Content & Character: Disability Publications in the Late 1990s. *The Journal of Magazine and New Media Research*, nr. 2.

Hasseldonckx, X. (Inclusie Vlaanderen). *Diepte-interview*, 6 oktober 2004, Brussel.

Hendrickx, R. (2003). *Stijlboek VRT*. Utrecht: Van Dale Lexicografie.

Herremans, M. & Lenoir, S. (Vlaamse Vereniging Autisme). *Diepte-interview*, 7 oktober 2004, Gent.

Hevey, D. (1992). *Disability portrayal in the media*. Opgehaald 24 augustus, 2004, van <http://www.media-disability.org>

Internationale Federatie van Journalisten (1972). *Verklaring der plichten en rechten van de journalist*. Munchen.

Janssens J. (1995). *Ogen doen onderzoek*. Swets en Zeitlinger: Lisse.

Jonnet, P. (Gazet van Antwerpen). *Diepte-interview*, 15 oktober 2004, Antwerpen.

Katus J., Kessels J., & Schedler P. (1998). *Andragologie in transformatie*. Amsterdam: Boom.

Kockelbergh, L. (Vormingsdienst SIG). *Persoonlijk gesprek*, 9 september 2004, Destelbergen.

Krijnen, R. & Besemer, R. (2001). *Stijlvol. Journalistiek schrijven over mensen met een handicap of een chronische ziekte*. Utrecht: Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland.

Kruijt M. *E-mail*, 11 september 2004.

Lester M.P. (Ed.), *Images that injure. Pictorial stereotypes in the media*. Westport: Praeger.

Maes, B. (1996). Emancipatie en omgang in gelijkwaardigheid. Holle begrippen of voorwaarden voor een kwaliteitsvol leven? In: *VIBEG, Te braaf, te gehoorzaam, te afhankelijk?* Leuven: VIBEG.

Makas, E. (1993). Getting in Touch: The Relationship Between Contact with, and Attitudes Towards People with Disability. In Nagler M. *Perspectives on Disability*. Palo Alto: Health Markets Research.

Mans, I. (1998). *Zin der zotheid. Vijf eeuwen cultuurgeschiedenis van zotten, onnozelen en zwakzinnigen*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker.

Maso I. (1998). *Kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom.

Mathiason, M.C. (1997). *DPI advocates for a "disability-friendly" international classification of impairment, disability and handicap*. Opgehaald 8 augustus, 2004, van <http://dpa.org.sg/DPA/publication/dpipub/fall97/dpi8.htm>

Mc Combs, M., D.L. Shaw & Waever D. (1997). *Communication and Democracy. Exploring the intellectual frontiers in agenda-setting theory*. Mahwah: Erlbaum.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Vlaamse Mediaraad (2001). *Advies nr. 2001/006*. Brussel.

Moeraert R. (Het Nieuwsblad/Het Volk). *Diepte-interview*, 10 februari 2005, Merelbeke.

Noelle-Neuman, E. (1996). *Die Schweigespirale. Öffentliche Meinung - unsere soziale Haut*. München: Piper.

Overkamp, E. (2000). *Instellingen nemen de wijk. Een analyse van het beleid inzake de deconcentratie van instellingen voor mensen met een verstandelijke handicap en zijn empirische effecten*. Assen: Van Gorcum.

Pironet, E. (De Tijd). *Telefonisch interview*, 15 april 2005.

Pollentier, L. (Vlaamse Federatie van Gehandicapten). *Diepte-interview*, 6 oktober 2004, Brussel.

Raad voor de Journalistiek (2004a). *Jaarverslag 2003*. Brussel.

Raad voor de Journalistiek (2004b). *De journalistieke beroepsethiek*. Opgehaald 1 augustus, 2004, van <http://www.rvdj.be/ethiek.php>

Rasmussen, H. (1999). Handicapped and the media. Opgehaald 2 april, 2004, van <http://www.fejs.org>

Rigaux, V. (2000). *Beeldvorming over gehandicapten in de Vlaamse media*. Onuitgegeven scriptie. Gent: Universiteit Gent.

Samoy, E. & Lammertyn, F. (1998). *Sociaal beleid ten behoeve van mensen met een handicap*. Leuven: Acco.

Schepens, H. (2002). Ik ben anders. Wie ben ik? De ontwikkeling van zelfbeeld, zelfbeleving en identiteit bij personen met een verstandelijke handicap, gezien door een psychodynamische bril. *Echo's uit de gehandicaptenzorg*, nr. 23.

Schorreweghen, S. (Vlaams Gebruikersoverleg voor Personen met een Handicap). *Diepte-interview*, 30 september 2004, Brussel.

Smelik, A. (1999). *Effectief beeldvormen. Theorie, analyse en praktijk van beeldvormingsprocessen*. Assen: Van Gorcum.

Special Olympics (2003). *Language Guide*. Opgehaald 7 juli, 2004, van <http://www.specialolympics.org>

Ter Haar, J. (Federatie van Ouderverenigingen). *E-mail*, 21 september 2004.

Ter Haar, J. & Flikweert, D. (1998). *Beelden en beeldvorming*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Ter Haar, J. (1992). *Gewoon in beeld. Visies op de beeldvorming over mensen met een verstandelijke handicap*. Leuven/Apeldoorn: Garant.

Ter Haar, J. (1991). *Wat een rotwoord is dat!* Utrecht: Samenwerking Ondersteuning Landelijke Organisaties Zorg voor mensen met een verstandelijke handicap.

Top, B. (2001). *Van stigma naar veelzijdigheid*. Opgehaald 2 september, 2004, van [http://beeldvorming.net/stigma\\_vezzijdigheid.pdf](http://beeldvorming.net/stigma_vezzijdigheid.pdf)

Van Bael, L. (Katholieke Vereniging voor Gehandicapten). *Diepte-interview*. 18 oktober 2004, Antwerpen.

Van den Bossche, H. (De Morgen). *Diepte-interview*, 29 september 2004, Brussel.

- Van Dijk, J. (1991). *De netwerkmaatschappij - Sociale aspecten van nieuwe media*, Houten: Van Reemst Uitgeverij.
- Van Eynde, N. (1993). *Positievare beeldvorming omtrent psychiatrie: een utopie*. Onuitgegeven scriptie. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.
- Van Gennep, A. (2000). *Emancipatie van de zwaksten in de samenleving*. Amsterdam: Boom.
- Van Gennep, A. (1985). *De zwaksten in de samenleving*. Meppel: Boom.
- Van Hove, G. (2003). *Beeldvorming over personen met een handicap*. Gent: Universiteit Gent.
- Van Lombeek, M. (Vlaamse Media Maatschappij). *Telefonisch gesprek*, 3 november 2004.
- Van Peperstraete, L. (2004). *Beeldvorming over personen met een handicap*. Onuitgegeven scriptie. Gent: Universiteit Gent.
- Van Peperstraete, L. (Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een Handicap). *Persoonlijk gesprek*, 7 september 2004, Aalst.
- Van Wijnen, A. (1997). *Basisboek handicap en samenleving*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Vanwing, T. (2002). *Sociale en historische inleiding tot de agogische wetenschappen*. Niet-gepubliceerd document.
- Verenigde Naties (1994). *Standaardregels betreffende het bieden van gelijke kansen voor gehandicapten*. Opgehaald 5 mei, 2004, van <http://www.cg-raad.nl/volwaardigburgerschap/standaardregelsvolledig.html>
- Verhaegen, I. (Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een handicap). *Diepte-interview*, 6 oktober 2004, Brussel.
- Verhoeven N. (2004). *Wat is onderzoek?* Amsterdam: Boom.
- Verstraete, G. & Heyerick, I. (Federatie van Vlaamse Dovenorganisaties). *Diepte-interview*, 13 oktober 2004, Gent.
- Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap (2004). *Inschrijven bij het Vlaams Fonds*. Opgehaald 15 november, 2004, van <http://www.vlafo.be/nederlands/inschrijven/inschrijven.html>



Voets, F. (Raad voor Journalistiek). *Persoonlijk gesprek*, 23 september 2004, Brussel.

Vonk R. (1999). *De eerste indruk: bekijken en bekeken worden*. Amsterdam: Boom.

Vrugt, A. & Rijkeboer, A. (1998). Het veranderen van stereotypen: zijn negatieve stereotiepe eigenschappen moeilijker te ontcrachten dan positieve stereotiepe eigenschappen? *Nederlands Tijdschrift voor de psychologie*, nr. 5.

Weber R. & Crocker, J. (1983). Cognitive Processes in the Revision of Stereotypical Beliefs. *Journal of Personality and Social Psychology*, nr. 50.

Weeghmans, I. (Vlaams Patiënten Platform). *Diepte-interview*, 8 oktober 2004, Leuven.

World Health Organization (1998). *Towards a common language for functioning and disablement: ICIDH-2*. Opgehaald 17 december, 2004, van <http://www.who.int/icidadh/brochure/brochure.pdf>.

Wuyts, B. (Artevelde Hogeschool). *Persoonlijk gesprek*, 26 oktober 2004, Gent.

Wuyts, B. (1998). De kijk op personen met een handicap door de eeuwen heen. *Echo's*, nr. 6.

Wuyts, B. (1995). Een accurate en respectvolle naamgeving voor personen met een handicap. *Vlaams Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, nr. 1.

Wuyts, B. (1993). *Anders maar niet minder. Leven met een handicap*. Leuven: Davidsfonds.

## Bijlage 1. De kijk op personen met een handicap doorheen de geschiedenis

“The history of the portrayal of disabled people is the history of oppressive and negative representation. This has meant that disabled people have been presented as socially flawed able bodied people, not as disabled people with their own identities.”

David Hevey (1992)

*Het ligt niet in de bedoeling van dit werk om een gedetailleerde geschiedkundige schets te bieden van de evolutie van de positie van de persoon met een handicap in onze maatschappij. Willen we komen tot een begrip van het heden, dan is een correcte kijk op het verleden echter een noodzaak. Wuyts (2004) stelt dat de ideeën en denkbeelden die wij hebben over personen met een handicap voor een groot deel te verklaren zijn vanuit de kennis van het verleden. Vandaag begon reeds gisteren. Een terugblik op beeldvorming in het verleden kan inzichten verschaffen in de krachten die vandaag spelen.*

In de prehistorie overleven de zwakkeren slechts bij de gratie van de sterkeren (Wuyts, 1998). Naast een natuurlijke selectie valt er echter tevens een maatschappelijke selectie te onderkennen. In de Grieks-Romeinse oudheid krijgt een gehandicapt kind het stigma van onvolwaardigheid. Vaak is het zelfs een staatsplicht van het familiehoofd om een gehandicapt kind te doden.

Vanaf de vierde eeuw wordt dit verboden door de Romeinse keizers. Kinderen met een handicap dienen niet langer te worden gedood, maar worden vaak te vondeling gelegd of belanden in de slavernij of de bedelarij. De publieke opinie verdringt hen in de marginaliteit. In realiteit worden kinderen met een handicap ook in Europa nog tot in de late middeleeuwen gedood.

Het christendom doorbreekt de link tussen zonde en handicap: men predikt eerbied en liefde voor elke mens. De eerste voorzieningen waarin personen met een handicap worden opgevangen, hebben dan ook veelal een christelijke basis.

Toenemende verstedelijking komt de algemene tolerantie niet ten goede. ‘Dolhuizen’ en landelijke kloostergasthuizen bevestigen de segregatie van elkeen die geen plaats vindt in de ‘deugdelijke maatschappij’: daklozen, zieken, wezen, gehandicapten,... Vaak is het onduidelijk of men de maatschappij, dan wel de uitgestotenen wil beschermen.

Dezelfde christelijke moraal induceert echter frequent schuldgevoelens waarbij zonde, immoraliteit en boosaardigheid aan de basis wordt gelegd van de handicap. Een handicap staat haaks op de ideologie van burgerlijke deugd, welgemanierdheid, arbeid en ondernemingszin (Wuyts, 1993).

Tot het einde van de tweede wereldoorlog wordt de integratie van personen met een handicap in de maatschappij als naïef afgedaan. 'Abnormalen' worden niet alleen als waardeloos aanzien in de sterk geïndustrialiseerde maatschappij, maar tevens als gevaarlijk. Het trieste hoogtepunt van deze denkwijze, wordt geuit in het naziregime waarbij men de maatschappij wil bevrijden van gehandicapten, psychiatrische patiënten, ongeneeslijk zieken en bejaarden.

Na de tweede wereldoorlog wil men de schande van de voorbije decennia uitwissen (Wuyts, 1995). Een gamma van specifieke begeleidingsmogelijkheden wordt uitgebouwd. Emancipatie, integratie en tenslotte inclusie komen steeds meer naar voor. Dergelijke bewegingen dienen de mogelijkheden van personen met een handicap te benadrukken en niet zozeer hun beperkingen. Een eindpunt lijkt hierin echter nog lang niet bereikt.

De betrachting om personen met een handicap maatschappelijk als gelijkwaardige burgers te laten aanzien, vraagt een realistisch en correct beeld van deze personen. Personen met een handicap hebben in West-Europa altijd een minderheidsgroep gevormd die gecontroleerd worden door de niet-gehandicapte meerderheid. Wie niet aan de gangbare waardenschaal voldoet, is gehandicapt (Wuyts, 1998).

## **Bijlage 2. De betrokken belangenverenigingen**

KVG – Katholieke Vereniging voor Gehandicapten - A. Goemaerelei 66 – 2018  
Antwerpen - 03/216.29.90 - [post@kvg.be](mailto:post@kvg.be) – [www.kvg.be](http://www.kvg.be)

Lief Van Bael

VFG – Vlaamse Federatie van Gehandicapten - Sint-Jansstraat 32-38 – 1000  
Brussel - 02/515.02.60 – [info@vfg.be](mailto:info@vfg.be) – [www.vfg.be](http://www.vfg.be)

Leen Pollentier

Fevlado – Federatie van Vlaamse Dovenorganisaties - Coupure Rechts 314 – 9000  
Gent - 09/224.46.76 - [info@fevlado.be](mailto:info@fevlado.be) – [www.fevlado.be](http://www.fevlado.be)

Filip Verstraete en Isabelle Heyerick

Blindenzorg Licht en Liefde - Kunstlaan 24 bus 21 – 1000 Brussel - 02/286.52.50 -  
[alg.dir@blindenzorglichtenliefde.be](mailto:alg.dir@blindenzorglichtenliefde.be) - [www.blindenzorglichtenliefde.be](http://www.blindenzorglichtenliefde.be)

Jan De Smedt en Rieke Jacobs

Inclusie Vlaanderen - Albert Giraudlaan 24 – 1030 Brussel - 02/219.88.00 -  
[secretariaat@vvhvg.be](mailto:secretariaat@vvhvg.be) – <http://users.skynet.be/anahm.nvhvg/>

Xavier Haseldonckx

VVA – Vlaamse Vereniging Autisme (Autisme Vlaanderen) - Groot Begijnhof 14 –  
9040 Gent - 09/218.83.85 - [info@autismevlaanderen.be](mailto:info@autismevlaanderen.be) –  
[www.autismevlaanderen.be](http://www.autismevlaanderen.be)

Stephanie Lenoir en Marc Herremans

VPP – Vlaams Patiënten Platform - Groeneweg 151 – 3001 Heverlee - 016/23.05.26  
- [info@vlaamspatientenplatform.be](mailto:info@vlaamspatientenplatform.be) - [www.vlaamspatientenplatform.be](http://www.vlaamspatientenplatform.be)

Ilse Weeghmans

GRIP – Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een Handicap – Koningsstraat 136  
– 1000 Brussel – 02/214.27.60 – [info@gripvzw.be](mailto:info@gripvzw.be) - [www.gripvzw.be](http://www.gripvzw.be)

Inge Verhaegen en Liesbeth Van Peperstraete

### **Bijlage 3. De betrokken persorganisaties**

Het Belang van Limburg - Herckenrodesingel 10 - 3500 Hasselt - 011/87.81.11 - [www.HBVL.be](http://www.HBVL.be)

Marcel Grauls

Gazet van Antwerpen - Katwilgweg 2 - 2050 Antwerpen 5 - 03/210.02.10 - [www.GvA.be](http://www.GvA.be)

Paul Jonnet

De Tijd – Posthoflei 3 –2600 Antwerpen-Berchem - 03/286.03.54 - [www.tijd.be](http://www.tijd.be)  
Ewald Pironet

De Morgen - Arduinkaai 29 - 1000 Brussel - 02/556.68.11 - [www.Demorgen.be](http://www.Demorgen.be)  
Hadewych Van Den Bossche

De Standaard - Gossetlaan 30 - 1702 Groot-Bijgaarden - 02/467.22.11 - [www.Standaard.be](http://www.Standaard.be)

Veerle Beel

Het Nieuwsblad / Het Volk - Gossetlaan 30 - 1702 Groot-Bijgaarden - 02/467.22.11 - [www.Nieuwsblad.be](http://www.Nieuwsblad.be) / [www.Hetvolk.be](http://www.Hetvolk.be)

Rudi Moeraert

Belga - F. Pelletierstraat 8b - 1030 Brussel - 02/743.23.11 - [www.belga.be](http://www.belga.be)  
Stephane Godfroid

Mediargus - F. Pelletierstraat 8a - 1030 Brussel – 02/740.09.70 - [www.mediargus.be](http://www.mediargus.be)

Raad voor de Journalistiek - Wetstraat 155 - 1040 Brussel – 02/230.27.17 - [www.rvdj.be](http://www.rvdj.be)

Flip Voets

## Bijlage 4. Handicapgerelateerde termen

Deze bijlage geeft een niet-exhaustief overzicht van termen die gebruikt worden in het kader van handicaps en is ondersteunend bij het hoofdonderzoek. Waar mogelijk wordt er illustratief nagegaan in welke mate bepaalde termen gebruikt worden in de Vlaamse kranten. Een louter kwantitatieve optelling van het aantal keer dat een woord wordt gebruikt, zou echter niet tot de verhoopte resultaten leiden. Een inhoudelijke filtering van de zoekresultaten wordt steeds minutieus doorgevoerd. Zo wordt er geen rekening gehouden met het voorkomen van het woord in lezersbrieven, letterlijk overgenomen antwoorden in interviews, citaten en bij een andere woordbetekenis dan in het kader van handicap.

Indien dit niet zou gedaan zijn in dit onderzoek, zou bij de turving het gebruik van het woord 'mongooltje' in het artikel van Nele Muys (dd. 05/05/2004, GVA) met de titel "*Francis staat al drie jaar op een wachtlijst*" zijn meegeteld. Totaal onterecht trouwens, want de term werd niet op zich gebruikt, maar wel in onderstaand citaat:

*"Zeg niet mongooltje tegen Francis, want dat kan hij niet verdragen", zegt Maria Van Den Abbeele (76), moeder van Francis.*

Een beschuldigende vinger opsteken als gevolg van het gebruik van 'mongooltje' zou hier onterecht zijn.

### Onvolwaardige

Deze term legt de nadruk op het niet in staat zijn om het zich economisch waardevol te maken in de maatschappij. Evenals bij 'gebrekkige' zorgt de negatieve bijklank voor het niet langer gebruiken van deze term.

Deze term wordt niet in de handicapgerelateerde betekenis gebruikt in de Vlaamse kranten.

### Gebrekkige

'Gebrekkige' kan beschouwd worden als voorloper van de term 'invalide'.

Deze term legt de nadruk op de zichtbare handicap. Het gebrek wordt steeds in relatie tot een normale ontwikkeling aanzien. Het doel is medische afbakening door middel van een zo nauwkeurig mogelijke diagnose. Deze term raakte in onbruik door het minderwaardigheidsgevoel dat zij oproep (Wuyts, 1995).

Nazicht van alle Vlaamse kranten tussen 1999 en 2005 leert ons dat slechts HLN, HBVL en DM deze term gebruiken. Weliswaar in zeer minieme mate.

### Kreupele

Verwant met bovenstaande term is 'kreupele'. Deze term werd in 2004 maar liefst 58 keer gebruikt. Echter hoofdzakelijk in een historische of een ironische betekenis.

Bijlage 5.9 toont echter aan dat het handicapgebonden gebruik van deze verouderde term niet volledig verdwenen is.

## **Mongool**

Een in het verleden vaak gebruikte term om een persoon met het syndroom van Down te benoemen. Niet slechts omwille van de etymologische onjuistheid, maar vooral omwille van de negatieve weerklank van het woord, dient het gebruik ervan vermeden te worden. Zo wijst ook het Van Dale woordenboek op de negatieve bijklank ervan (Wuyts, 1995).

De denigrerende connotatie wordt nog versterkt indien het in een verkleinvorm wordt gebruikt. Analyse van de Vlaamse kranten voor het voorbije jaar leert dat zowel DM, DS als GVA deze term niet langer gebruiken in de betekenis van 'een persoon met het syndroom van Down'. In HBVL zien we het slechts eenmaal terugkomen. HNB gebruikt het twee maal. HLN gebruikt het vijf maal. Een voorbeeld vindt u in bijlage 5.10.

## **Idioot**

Een duidelijk voorbeeld van de inhoudelijke evolutie die een term kan doormaken. Deze van oorsprong Griekse term had oorspronkelijk de betekenis 'particulier persoon'. In de Helleense wereld betekende dit 'iemand zonder officieel ambt'. Later kreeg het de betekenis 'gewone man' om tenslotte de benaming te worden voor een persoon met een verstandelijke of psychische handicap (Ter Haar, 1992).

De voorbije decennia kreeg het een invulling als scheldwoord.

De term 'idiot' wordt sinds 1999 door de Vlaamse kranten niet meer in de handicapgerelateerde betekenis gebruikt.

## **Achterlijk**

Een term die tot op heden nog gebruikt wordt door bepaalde krantenredacties. Getuige hiervan is het artikel in DM (bijlage 5.2b) met als titel '*Het achterlijke presidentiële zusje*' en als ondertitel: '*Voor vader Kennedy moest alles wijken voor zijn plannen met J.F. Ook zijn dochter, bij wie hij een lobotomie liet uitvoeren. Daarna was ze niet veel meer dan een plant*'.  
De persmededeling door Belga (bijlage 5.2a) maakt nochtans geen melding van deze ongepaste term. De vergelijking met een plant wordt er tevens achterwege gelaten. Waar het artikel van Belga de positieve titel heeft "*Zus JF Kennedy lag aan basis Special Olympics*" stelt DM in zijn artikel daarentegen: "*Veel heeft Rosemary Kennedy in haar leven niet gerealiseerd.*"

Beide artikels hebben het over dezelfde persoon, de geschetste beelden verschillen echter totaal van elkaar. De invloed op de beeldvorming moge duidelijk zijn.

## **Invalide**

'Valide' vindt zijn etymologische basis in het Latijn en betekende oorspronkelijk 'lichamelijk sterk en gezond zijn' of 'intrinsieke menselijke waarde bezitten'. Het Romeinse 'vale' heeft dan ook de betekenis 'vaar-wel' wat impliceert dat je de afscheidnemenden een fysiek, materieel en geestelijk behouden reis toewenst. Validen worden bekeken als 'gezonde mensen in een gezond lichaam'. Wie hier niet aan voldoet krijgt de term 'invalide' toebedeeld. Invaliditeit kan dus zowel slaan op een geestelijke als lichamelijke aandoening (Wuyts, 1995).

De term 'invalide' kent zijn opgang in de naoorlogse jaren en verwijst naar een stoornis die omwille van een objectief kenmerk door een arts kan worden vastgesteld (Wuyts, 1995). De wetgever tracht omwille van juridische redenen de bepaling van de graad van invaliditeit zo objectief mogelijk vast te leggen.

Wuyts (1995) definieert de term 'invalide' als: "een functionele beperking, een gedeeltelijke of volledige ongeschiktheid voor verdere dienst of arbeid, tengevolge van een geestelijke, lichamelijke of zintuiglijke stoornis of gebrek, veroorzaakt door een ziekte, een aandoening of een ongeval."

Deze term werd in 2004 over alle kranten heen 420 keer gebruikt. Koploper hierbij was HLN waar 'invalide' 127 keer voorkwam. De Tijd gebruikte deze in dezelfde periode slechts 14 keer.

### **Mindervalide**

Waar de term 'invalide' de verwijzing maakt naar het 'niet valide zijn', wil de term 'mindervalide' enigszins een nuancering uitdrukken. 'Minder valide' klinkt nu eenmaal minder hard dan 'niet valide'. Wuyts (1995) linkt echter deze term aan de ondergeschikte of achtergestelde positie waarin men personen met een handicap stelt: "Mindervaliditeit openbaart méér de veroordeling tot minderwaardigheid als persoon dan de realiteit van de mindervaardigheid. Hoewel bedoeld als verzachtende term verkrijgt het woord "minder-valide" dus een averechts effect als taboewoord met een wrange bijmaak."

Een illustratie bij de gevoeligheden die de term 'mindervalide' kan oproepen vindt u in bijlage 5.8a en bijlage 5.8b. Deze artikels zijn afkomstig van HLN en hebben dezelfde publicatiedatum. Het gehanteerde woordgebruik verschilt echter. De dag erop verscheen een lezersbrief (bijlage 5.8c) die de redactie hierop wil attent maken.

### **Andersvalide**

Het ongenoegen ten opzichte van termen zoals 'invalide' leidt tot neologismen zoals 'andersvalide'. Wuyts (1995) klasseert dergelijke neologismen als eufemismen: kunstmatig en verdoezelend. Deze term wordt echter nog op regelmatige basis gehanteerd in de Vlaamse kranten.

### **Gehandicapte**

De oorsprong van deze term ligt bij een kansspel uit de 17<sup>e</sup> eeuw waarbij men zijn geluk kan uittesten door met de hand een voorwerp uit een muts te halen (hand-in-cap).

In de 18<sup>e</sup> eeuw zien we de opkomst van paardenraces met een handicap. Dit zijn wedstrijden waarbij de beste paarden een extra gewicht om de hals wordt gehangen om zo tot een grotere competitieve gelijkwaardigheid van de deelnemende paarden te komen. De zwakkere wordt in een competitieve voorrangpositie geplaatst. Binnen deze kanttekening wordt het dualisme alvast duidelijk waarmee de term 'handicap' op heden wordt benaderd. Goetghebeur (1987) stelt: "Terwijl ik, als gehandicapte persoon, het begrip 'handicap' beschouw als een eretitel (de beste paarden vertrekken immers met een handicap!) denkt de valide mens enkel aan de negatieve kant van de werkelijkheid: iets onaangenaams, lelijks en soms afstotelijks! Gehandicapte mensen zijn mensen met hindernissen."

Een handicap verwijst naar een nadelige positie van een persoon als gevolg van een stoornis of een beperking, die de normale rolvulling van de betrokkene begrenst of verhindert (Samoy, 1998).



### **Persoon met een handicap**

Door te praten over 'personen met een handicap' i.p.v. over 'gehandicapten' geeft men aan te vertrekken vanuit de persoon. Dergelijke personalistische visie stelt respect en menselijke waardigheid centraal (Maes, 1996).

KVG stelt duidelijk dat in hun visie personen niet gehandicapt *zijn*, maar wel een handicap *hebben*. De handicap is dan een kenmerk van een persoon, die evenwel een grote invloed heeft op het totale zijn van de persoon, maar niet de volledige persoon omvat.

"Het is een benaming die de wezenlijke problematiek niet verhult en die tegelijkertijd vanuit haar etymologische achtergrond verwijst naar kansen geven." (Wuyts, 1993)

### **Persoon met een beperking**

Beperking en handicap zijn twee termen die vaak parallel worden gebruikt. Resolutie 48/96 van de Verenigde Naties (1994) stelt dat de term 'beperking' een verzamelnaam is voor een groot aantal functiebeperkingen die onder de bevolking van elk land ter wereld voorkomen. Onder 'handicap' wordt het verlies of beperkingen verstaan van mogelijkheden om op voet van gelijkheid deel te nemen aan het maatschappelijk verkeer. De term duidt op het contact tussen de gehandicapte en zijn omgeving.

Het gebruik van beide termen dient gezien te worden in het licht van recente ontwikkelingen en is het resultaat van een sterke reactie van belangenverenigingen op de in het verleden gebruikte terminologie.

"De termen 'handicap' en 'beperking' worden vaak op onduidelijke en verwarrende wijze gebruikt. (...). De terminologie gaat uit van een medische en diagnostische benadering, die voorbijging aan de onvolkomenheden en tekortkomingen van de omringende samenleving." (Verenigde Naties, 1994) 'Personen met een beperking' lijkt alvast in de orthopedagogische werkveld ingang te vinden, maar blijft alsnog ongebruikt door de pers.

In 2004 gebruikte slechts HNB in drie artikels de term 'verstandelijke beperking'. De andere Vlaamse kranten gebruikten deze niet.

## Bijlage 5. Illustratieve krantenartikels

### Bijlage 5.1a. Lourdes

#### De Morgen, 23-07-2003

De grootste verschrikking in de Pyreneeën is niet de Tourmalet, maar het logies. De helft van de Tourkaravaan logeert in Lourdes. De Morgen betreft er kamers in Hotel Jeanne d'Arc. Ook de uitbaatster is een militante Jeanne: na negen uur geen ontbijt meer, want daarna ben je toch te laat voor de ochtendmis. Zij vindt het een service aan de katholieke klanten, en anderen zijn er niet. Zeven op de tien hotelgasten zijn gepensioneerd, twee op de tien familieleden en burens van die gepensioneerden (er dient te worden geholpen, gedragen, gepamperd en karretjegered), nul komma negenennegentig priesters en nonnetjes, en dan de twee van De Morgen. Je bent voor of tegen Lourdes. Wij zijn tegen. Niet vanwege de sfeer in de goedkope restaurantjes, en evenmin vanwege de kwezels op straat en de kitsch in de religieuze bazaars. Dat valt allemaal onder het hoofdstuk 'Smaak & Persoonlijk Leven'. Wie niets vindt aan Lourdes, blijft hier gewoon weg.

Toch doet Lourdes de maag omdraaien. De reden? Al die gehandicapte kinderen. On-waar-schijn-lijke toestanden. Daar een baasje met een bochel op zijn rug, een uitstulping op zijn buik en een kaal, dooraderd waterhoofd. Hij kijkt rond met grote ogen, snel nog alles zien, want volgende maand misschien al dood, en anders volgend jaar. Ginds, laat ons zeggen, een 'meisje'. Trillend lijfje, vastgegespt in haar kar. Allebei worden ze meegetroond naar de Grot. Zouden die kinderen echt geloven dat ze daar kunnen genezen? Kúnnen ze geloven? Dat wichtje, met haar spasmen, haar stuip trekkingen, haar uh-hu-gereutel? Misschien halen hun ouders hier hun hoop uit. Hoop op genezing, dus op geluk.

Voor Hotel Jeanne d'Arc pikt een jongetje op krukken voorbij. Twee horrelvoeten. Hij valt bijna, houdt zich toch recht, aan een Tour-auto. Een echte, fietsen op het dak. Glinsterogen, pikkel, pikkel om de auto heen. De bestuurder geeft hem een petje. Een blijde, klaterende lach. Natuurlijk. Het jongetje moet niet meer naar de Grot, smeken om zijn geluk. Hij heeft het gekregen: het staat scheef op zijn hoofd.

Walter Pauli

© 2003 Uitgeverij De Morgen n.v.

### Bijlage 5.1b. Reacties op artikel 1 Lourdes

#### De Morgen, 04-08-2003

De column met als titel 'Lourdes' van Walter Pauli (DM 23/7) overschrijdt alle grenzen van respect voor de gehandicapte medemens. Pauli vindt dat openingsuren van een restaurant voor hem niet tellen en wijt dat aan eng katholicisme. Kleinzielig. Hij reageert zijn frustratie af met een kleinerende beschrijving van en commentaar op de aanwezigheid van mensen met een handicap, die in Lourdes met hun omgeving op zoek zijn naar zingeving voor hun leven. Een column De Morgen onwaardig. Gebeten, maar geen geweten.

L. Vermost / Mechelen

Op zich hebben we er niets op tegen dat een journalist zijn mening geeft over Lourdes. Wat ons wel tegen de borst stuit, is hoe hij zich afreageert op de personen met een handicap. Dat hij na 9 uur geen ontbijt meer kon krijgen in dat hotel moet nog geen aanleiding zijn om op een afschuwelijke manier te schrijven over mensen met beperkingen. Is hij dan zelf zo volmaakt?

Het komt erop neer dat de gehandicapten volgens hem nergens naartoe mogen gaan, want telkens als hij er een ziet, draait zijn maag om. Van discriminatie gesproken. Hij mag van geluk spreken dat hij zo volmaakt is.

We vinden het onverantwoord dat De Morgen dergelijke artikels publiceert. We hebben nog nooit meegemaakt dat iemand op zo'n onbeschofte manier schrijft over een bepaalde doelgroep. Dit is echt vernederend.

D. Moeyaert, werkgroep Vorming en Actie / Ieper

Graag neem ik het even op voor al diegenen die "geholpen, gedragen, gepamperd en gekarreduwd" moeten worden.

Uw journalist schrijft: "Wie niets vindt aan Lourdes, blijft hier gewoon weg."

Beter zou zijn dat hij er dan ook niet op een dergelijke manier over schrijft. Maar om het met zijn eigen woorden te uh-uh reutelen: misschien bewijst hij hiermee dat hij de 'kwezel' is.

**Bijlage 5.1c. Reactie op artikel 1 Lourdes (Naschrift Walter Pauli)**

**De Morgen, 04-08-2003**

Mijn stukje was allesbehalve een aanval op gehandicapten, wel integendeel. Het was een column waarin ik mijn ontroering wilde uitdrukken voor een aantal gehandicapte kinderen. Waar mijn maag van omdraait, zijn dus absoluut niet de gehandicapten, wel de wijze waarop sommigen in Lourdes met hen sollen. Maar dat zullen de clubs die gehandicapten naar Lourdes sleuren natuurlijk niet graag lezen, en daarom kan ik een aantal lezersreacties wel begrijpen. Voor alle duidelijkheid: 1. Niets tegen gehandicapten. (Ik vind het al ergerlijk dat ik dat moet vermelden). 2. Niets tegen bedevaartsoorden. Dat stond ook uitdrukkelijk zo in mijn column. Niets tegen Maria-processies, tegen kaarsjes, tegen (volks)devotie. Vrijheid blijheid: ieder zijn ding. 3. V é é l tegen bedevaartsoorden waar de indruk gewekt wordt dat sommige gehandicapten (of andere zieken) er kunnen genezen. En zeg niet dat dat in Lourdes niet het geval is: er is een hele traditie van 'miraculeuze' tussenkomsten van de Heilige Maagd, genezing inclusief. Spijtig genoeg is dat een trend die in de katholieke kerk de laatste decennia weer sterker wordt, cf. de ontelbare zalig- en heiligverklaringen, waarbij zo goed als altijd de desbetreffende Vaticaanse congregatie een (medisch) 'wonder' nodig heeft voor ze tot zo'n zalig- of heiligverklaring wil overgaan. Ondergetekende is tegen gebedsgenezers, van welke strekking of geloofsgroep ook. Ook daarover handelde de column.

Walter Pauli

© 2003 Uitgeverij De Morgen n.v.

### **Bijlage 5.2a. Zus JF Kennedy lag aan basis Special Olympics Belga, 10-01-2005**

Vrijdag overleed in de Amerikaanse staat Wisconsin Rosemary Kennedy, de zus van gewezen president JF Kennedy. De vrouw was van bij de geboorte mentaal gehandicapt, en lag daarmee aan de basis van de Special Olympics, voor gehandicapte sporters. Ze werd geboren in 1918. Rosemary was het derde kind in de familie en het eerste meisje. Door haar mentale handicap, en een lobotomie toen ze 23 was, verbleef ze het grootste deel van haar leven in een instelling. Rosemary was de inspiratiebron voor haar zus, Eunice Kennedy Schriver, die zich inzette voor mentaal gehandicapten. Schriver startte de Special Olympics.

Belga

### **Bijlage 5.2b. Het achterlijke presidentiële zusje De Morgen, 15-01-2005**

Voor vader Kennedy moest alles wijken voor zijn plannen met J.F. Ook zijn dochter, bij wie hij een lobotomie liet uitvoeren. Daarna was ze niet veel meer dan een plant

Veel heeft Rosemary Kennedy in haar leven niet gerealiseerd. Haar bestaan was tot in 1962 ongeveer een taboe, een onderwerp waarover haar vader noch haar broer in het openbaar wenste te spreken. Dat veranderde pas toen die laatste president van de Verenigde Staten werd. 'Rosie' stierf eind vorige week in alle stilte, zoals ze ook altijd leefde. Ze zal vooral worden herinnerd als eerste bron van inspiratie voor de Special Olympics.

Rosemary Kennedy werd geboren op 13 september 1918. Ze was het derde kind van Joseph en Rose Kennedy en hun eerste dochter. Ze kwam drie jaar na Joseph jr., die in de Tweede Wereldoorlog zou sneuvelen, ter wereld, en een jaar na John Fitzgerald. Al vrij snel merkten haar ouders dat er wat mis was met 'Rosie', zoals ze het liefst werd genoemd. Op school kon het meisje amper volgen. "Een beetje achterlijk", zoals de diagnose in die tijd klonk. Rosemary functioneerde heus wel, ze deed en begreep de dagelijkse dingen alleen een beetje trager dan de anderen kinderen.

Sommige dingen kon ze heel goed. Zwemmen bijvoorbeeld. Als tiener won ze wel eens een wedstrijd. Een echte diagnose is nooit geopenbaard. De interesse voor wie Rosemary Kennedy ooit werkelijk was, zou pas twee decennia later volgen. Voor wie ze was vóór die fatale dag in 1941.

(...)

Eunice Kennedy Schriver ging nog een stap verder en stichtte in 1968 de Special Olympics. Zelf bleef Eunice lange tijd beweren dat haar engagement helemaal losstond van Rosie, maar geen mens die daar ooit wat van geloofde. Doordat ze haar zus vaak ging bezoeken in instellingen en zag hoe sommigen sportieve activiteiten organiseerden, kreeg ze het idee dat de hele wereld dit moest kunnen zien. "Ik veronderstel dat het feit dat ik mijn zus heb zien zwemmen, aan wedstrijden heb zien meedoen en dat ze dat heel goed deed, me altijd heeft doen denken deze mensen alles konden", blikte Eunice enkele jaren geleden terug op het succes van de Special Olympics.

Rosemary Kennedy overleed vorige week vrijdag in een ziekenhuisbed met haar broer, senator Edward M. Kennedy, en haar zussen errond. "Rosemary was haar hele leven lang een juweel voor elk lid van onze familie", heette het in een mededeling. "Van haar eerste jaren af was haar mentale achterstand een voortdurende inspiratie voor elk van ons en een krachtige bron voor het engagement van onze familie om alles te doen wat we kunnen voor een volwaardig en productief leven voor mensen met een handicap. Wij weten dat onze ouders, onze broers en onze zus die ons eerder verlieten haar met plezier zullen verwelkomen in de hemel."

Douglas De Coninck

© 2005 Uitgeverij De Morgen n.v.

### **Bijlage 5.3a. Persbericht KVG**

#### **Tijd voor mobiliteit: De Lijn laat reizigers staan**

De Katholieke Vereniging Gehandicapten (KVG) krijgt de laatste tijd klachten van rolstoelgebruikers uit het Antwerpse die niet meer mee mogen met de lagevloerbussen van De Lijn. De lagevloerbussen zijn technisch aangepast voor het vervoer van personen in een rolstoel, maar toch wordt hun meer dan eens de toegang tot de bus geweigerd.

Het antwoord van De Lijn op deze klachten is weinig hoopgevend. Fons Loos, afdelingshoofd marketing van De Lijn Antwerpen, formuleerde het zo: 'Chauffeurs mogen helpen. Wij kunnen dit echter niet verplichten. Ten gevolge van veiligheidsredenen is het aangewezen dat hij/zij in de stuurpost blijft. In het verleden werden er enkele chauffeurs het slachtoffer van diefstal, het hangt ook af van de 'goodwill' van de chauffeur af of hij al dan niet helpt. Het gebruik van het oprijplatform is evenmin een verplichting en er worden geen sancties opgelegd indien ze dit toch niet doen.'

Voor de KVG is dit een onaanvaardbare situatie. Openbaar vervoer is een noodzaak voor iedereen. Toegankelijke bussen blijven oogverblindend en zijn een zinloze investering als ze niet mogen gebruikt worden.

Enkele personen met een handicap zijn bereid te getuigen over hun vervoerproblemen. U kunt contact opnemen met:

(...)

Voor meer informatie vanuit KVG vzw kunt u terecht bij Lutgart Rens, A. Goemaerelei 66, 2018 Antwerpen tel. 03/216 29 90, [lutgart.rens@kvg.be](mailto:lutgart.rens@kvg.be)

### **Bijlage 5.3b. De Lijn stopt niet voor rolstoelpatiënten**

#### **Het Laatste Nieuws, 15-09-2004**

«Keer op keer weigeren de buschauffeurs van De Lijn mij aan boord te nemen. Hun lagevloerbussen zijn nochtans uitgerust met een uitschuifbaar platform voor mijn rolstoel.» Rolstoelpatiënte Ria Vanderkerken uit Berchem is het beu om door de chauffeurs van De Lijn als lastige passagier behandeld te worden. Samen met collega-rolstoelpatiënten is ze een maand geleden naar de minister van Mobiliteit en Gelijke Kansen, Kathleen Van Brempt (SP.A) gestapt. Voorlopig zonder resultaat. Bij De Lijn zegt men droogweg dat er «voorlopig niks aan te doen is: we kunnen onze chauffeurs niet verplichten dit te doen, want het staat niet in hun jobomschrijving.»

(...)

Maanden of jaren?

U kan hen toch wel verplichten om de klanten hoffelijk en beleefd te bedienen. Gebruikers in een rolstoel verweesd op de halte achterlaten terwijl je ze perfect kan binnenhalen, is onbeschoft.

Loos: «Uiteraard moeten ze hoffelijk zijn. Maar ik herhaal, langzaam maar zeker zullen we het probleem aanpakken».

Langzaam maar zeker. Een kwestie van weken? Maanden? Jaren?

Loos: «Dat zal misschien iets van maanden, maar eerder iets van jaren zijn.»

De KVG schreef een maand geleden ook naar Kathleen Van Brempt, minister van Mobiliteit en Gelijke Kansen (SP.A). Er kwam nog geen antwoord. Eerstdaags stapte de organisatie naar het Centrum voor Gelijke Kansen. Lutgart Rens: «Het ontbreken van 'redelijke aanpassingen' voor gehandicapten is een vorm van discriminatie, zo staat in de wet. Als die 'redelijke aanpassing' er wel is, maar men vertikt het ze te gebruiken, is er volgens mij ook sprake van discriminatie».

Ria Vanderkerken is het beu om als 'lastige passagier' van De Lijn behandeld te worden.

Erwin VERHOEVEN

© 2004 Aurex n.v.

### **Bijlage 5.3c. De Lijn laat rolstoelen staan**

#### **De Standaard, 15-09-2004**

De chauffeurs van de openbare vervoermaatschappij De Lijn in Antwerpen laten rolstoelgebruikers soms bewust staan aan de halte.

De Katholieke Vereniging Gehandicapten (KVG) zegt al heel wat klachten te hebben ontvangen van rolstoelgebruikers die in de regio Antwerpen niet mee mogen met de lagevloerbussen van De Lijn. Die

bussen zijn nochtans speciaal uitgerust voor rolstoelgebruikers, maar volgens de KVG laten de chauffeurs de rolstoelgebruikers gewoon staan.

Bij De Lijn in Antwerpen erkennen ze het probleem. Om praktische redenen zijn de chauffeurs (...) De Lijn raadt rolstoelgebruikers aan om zoveel mogelijk een begeleider mee te nemen. Begeleiders van rolstoelpatiënten kunnen overigens een gratis pas krijgen voor de bus.

© 2004 Vlaamse Uitgeversmaatschappij n.v.

### **Bijlage 5.3d. Reacties op artikel 3b**

**Het Laatste Nieuws, 18-09-2004**

#### **We mogen stuurpost niet verlaten**

Als buschauffeur van De Lijn wil ik er toch even op wijzen dat niet alle bussen toegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers en dat er ook niet dagelijks een vraag komt van een rolstoelpatiënt om gebruik te maken van dit uitschuifbaar platform. Bovendien bestaat er bij De Lijn geen enkel voorschrift van wat, hoe en wanneer we dienen te helpen. Vanaf het moment dat de directie ons meer rijtijd geeft en ons schadeloos stelt voor eventuele diefstal van onze kassa, dan kunnen we meer tijd vrijmaken voor de rolstoelpatiënten. Maar nu zegt het reglement dat we onze kassa NIET alleen mogen achterlaten en onze stuurpost niet mogen verlaten. Trouwens, het is nog maar sinds de aankoop van de lagevloerbussen die nu een klein jaartje aan het bollen zijn en sinds het «minderhinderplan», dat er sprake is van rolstoelen op de bus.

Op heel het wagenpark in de regio Antwerpen is er bovendien maar ongeveer een derde van alle bussen uitgerust met zo'n uitschuifbaar platform om rolstoelen, in de realiteit slechts één rolstoel want voor meer is er geen plaats, mee te nemen.

Naam en adres bekend

#### **Openbaar vervoer niet aangepast aan rolstoelgebruikers**

Ik ben de mama van een motorisch gehandicapte en dus rolstoelgebonden tienerdochter, Julie. Graag wil ik reageren op het artikel «Chauffeurs weigeren uitschuifbaar platform te bedienen», in jullie krant van woensdag. Waarschijnlijk mag ik niet alle chauffeurs over dezelfde kam scheren en zullen er ook wel mensen bij zijn met het hart en verstand op de juiste plaats, maar toch doet het pijn om te moeten lezen dat De Lijn niet stopt voor rolstoelpatiënten.

(...)

In eigen land kreeg mijn dochter een Buzzy-pas toegestuurd waarmee ze gratis van het openbaar vervoer kan «genieten». Weliswaar met een begeleidende brief dat men er zich van bewust is dat het openbaar vervoer nog niet aangepast is voor rolstoelgebruikers maar dat daaraan gewerkt zou worden!

Nu moet niet enkel de Lijn met de vinger gewezen worden. Hoe vaak zijn stoepen geen hindernissenparcours, toiletten met een trap naar de kelderverdieping, openbare gebouwen of musea zonder lift... Er is dus nog veel werk aan de winkel, maar ondertussen blijft wel een groep van uitzonderlijk boeiende mensen in de kou staan!

Karin Lamberechts, Lokeren

#### **De Lijn: selectief vervoer?**

Ik erger me als rolstoelgebruiker aan allerlei situaties die ik zelf geregeld tegenkom, maar het artikel van woensdag over de «dienstverlening» van De Lijn in het Antwerpse tart alle verbeelding. Als rolstoelgebruiker het openbaar vervoer nemen, is geen evidentie wegens de ontoegankelijkheid van vele voertuigen, perrons, trottoirs, enzovoort. En als het technisch mogelijk is om een bus te nemen, dan weigert men gehandicapten blijkbaar gewoon. De verantwoordelijke van De Lijn zegt bovendien doodleuk dat het nog een paar jaar kan duren eer alles in orde komt. Duurt de wijziging van het arbeidsreglement dan een paar jaar? Er is nochtans sedert enige tijd een wet in België van kracht die elke vorm van discriminatie verbiedt, niet alleen discriminatie ten aanzien van bijvoorbeeld holebi's of allochtonen, maar ook van gehandicapten. Waar blijven in dit geval de reacties van de verantwoordelijken?

Kristoff Van den Berghe, Mariakerke

Katy Boels

© 2004 Aurex n.v.

**Bijlage 5.4. „Twee centimeter hebben over m'n leven beslist"  
Verdwaalde kogel mist op haar na doofstomme Freddy Peeters  
Het Nieuwsblad, 25-08-2004**

De Vooruitzichtstraat in Borgerhout werd maandagavond opgeschrikt door een schietpartij waarbij één man zwaargewond raakte. De doofstomme Freddy Peeters zat op dat moment nietsvermoedend thuis in zijn luie zetel naar Sporza te kijken. Tot hij plots iets voorbij zijn hoofd voelde zoeven en de ruit langs de straatkant in scherven over hem heen viel. Een verdwaalde kogel miste op een haar na zijn hoofd en boorde zich in een kast in de living. „Als hij twee centimeter naar voor boog, was hij er niet meer”, zegt zijn vrouw Binny. door Luc VAN BAKEL

(...)

Omdat Freddy doofstom is, vertaalt zijn vrouw Binny zijn woorden en gevoelens. „Ik zat net naar Sporza te kijken en voelde iets aan mijn gezicht voorbijvliegen. Plots zat ik onder het glas. Ik wist niet wat er gebeurde. Achteraf gezien heb ik enorm veel geluk gehad. Moest ik twee centimeter dichterbij de televisie gezeten hebben, was ik hier nu niet meer. Of stel dat er iemand naast mij zat, dan had die kogel waarschijnlijk hem of haar getroffen. Ik mag er niet aan denken dat onze kleinzoon naast mij zou gezeten hebben. Het is echt een wonder dat ik niets heb.”

(...)

Luc Van Bakel

© 2004 Vlaamse Uitgeversmaatschappij n.v.

**Bijlage 5.5. "Ook een doof meisje kan Miss België worden"  
Gazet van Antwerpen, 06-10-2004**

Wie van ons volgt de Antwerpse Ellen Petri op als Miss België? (...) Maar de opvallendste kandidate gisteren was Angélique Verstraete, een doof meisje uit Hamois bij Namen.

Auditief gehandicapte Angélique steelt show bij voorstelling kandidates

De andere kandidates mochten dan nog zo hard hun best doen, het merendeel van pers en publiek was gisteren vooral benieuwd naar de voorstelling van Angélique Verstraete. De 18-jarige blondine werd doof na een ziekte toen ze amper twee was. Maar ze bleef dromen van een carrière als model of mannequin. Toen ze hoorde dat een doofstom meisje een missverkiezing had gewonnen in Amerika, gaf haar dat de moed om door te zetten. Bij de provinciale preselecties van Miss België in Namen schopte ze het tot eerste eredame.

Gisteren paradeerde ze samen met de negentien andere kandidaat-missen op het podium in het Astoria-hotel. De eerste stappen richting kroontje? "Ik ben er al heel gelukkig mee dat ik bij de laatste twintig ben", zegt ze bij monde van haar tolk in weekblad Dag Allemaal. "En ik ben vooral blij voor de dovengemeenschap. In het begin was ik bang, ik vreesde voor reacties. Maar ik krijg alleen aanmoedigingen en positieve commentaren."

"Door deel te nemen aan Miss België wil ik duidelijk maken dat doofheid enkel en alleen een probleem van communicatie is. Ik zie niet in waarom een doof meisje niet aan een schoonheidswedstrijd zou kunnen deelnemen. Uiterlijk verschil ik toch in niks van mensen die wel kunnen horen?"

(...)

Joos Meesters

© 2004 De Vlijt n.v.

**Bijlage 5.6. «Eigenlijk heb ik geen ambitie»  
Het Laatste Nieuws, 19-04-2003**

Contactgestoord, een futloze sufkop, onzeker. Het zijn niet meteen de woorden die een mens op Jan Leyers zou plakken. (...)

«Ongeforceerd goed (glimlacht). Nu pas ben ik er écht klaar voor. Nu pas is mijn stem écht goed. Vroeger had ik de neiging om achteruit te kijken als het publiek applaudisseerde. Ik was ervan overtuigd dat het applaus voor een ander was òf louter uit beleefdheid? Tja, Ik heb op het podium lange tijd iemand nodig gehad waarop ik kon terugvallen. Zo had ik 20 jaar geleden nòdit frontman van Soulsister durven zijn. Een gebrek aan zelfvertrouwen, jawel. Ik was tot mijn dertigste een muurbloempje, een futloze sufkop. Als student ging ik tegen tien uur naar een fuif, dronk ik 12 pinten, ging ik tegen vier uur naar huis en dan had ik met niémand gesproken. Ik voelde mij daar niet slecht bij. Ook niet zielig. Naar de mensen kijken vond ik leuk. Was ik contactgestoord? Ja. Volgens mijn vrouw ben ik ook een beetje autistisch».

(...)

«Eerlijk gezegd ben ik vooral een lamme kloot. Ik doe niets liever dan laat gaan slapen, lang uitslapen en wil met rust gelaten worden»

Annemie Ramaekers  
© 2003 Aurex n.v.

**Bijlage 5.7. Beschaving  
De Morgen, 08-08-1998**

De moeder dwingt zichzelf tijdens de verzorging niet naar het gezicht van haar dochttertje te kijken. "Niet kijken is de enige manier om de verzorging af te maken. Vroeger gaf ik haar verdovende druppels als ze zichtbaar afzag. Daar ben ik mee gestopt omdat ze verslavende morfinederivaten bevatten. Ik weet dat ze pijn heeft als de blaren opzetten. Dan brult ze, een seconde, tot er vocht onder kruipt."

Met hooguit twintig zijn ze, in België, de patiënten die lijden aan epidermolysis bullosa, een zeldzame genetische afwijking die je een vilten huid geeft. Omdat er geen bindweefsel aanwezig is tussen de huidlagen zorgt iedere lichte aanraking voor een wonde en een blaar, gevolgd door een nieuwe wonde en nog een nieuwe blaar. Een dagelijkse verzorging die een foltering is, uiteindelijk een vroegtijdige dood die bijna als een verlossing komt, zowel voor de patiënt als voor zijn naasten. De verzorging kost handenvol geld. Speciale verbanden die niet aan de huid blijven kleven, antibiotische zalven, gemakkelijk komt men aan 40.000 tot 50.000 frank per maand, een modaal loon. Om een onverklaarde reden blijkt België zowat het enige West-Europese land te zijn die deze verzorgingskosten niet terugbetaalt. Het ministerie van Sociale Zaken beloofde soelaas in juni. Twee dossiers zijn 'in behandeling'. Toch organiseren nagenoeg alle Belgische EB-lijdens vandaag op twee plaatsen een vergaderavond omdat ze nog geen frank ontvingen.

Wie de schrijvende reportage in De Bijsluiters leest, kan niet anders dan door woede en plaatsvervangende schaamte bevangen worden. Voor deze patiënten bestaat geen hoop, alleen uitzicht op erger, op het einde. Dat zij, die aan een dergelijke mensonwaardige pijn onderworpen worden, door de gemeenschap in de kou worden gelaten tart elke verbeelding en is een beschaafde samenleving onwaardig.

Toegegeven, ze zijn maar met twintig - ze zouden de ziekteverzekering met z'n allen slechts één miljoen frank per maand kosten. Zijn amper twintig stemmen wel een miljoen waard? We weten niet of dat de cynische afrekening is die wordt gemaakt op het kabinet van minister De Galan, we weten niet waarom België als enig land weigert tussen te komen in het onvoorstelbare leed dat deze families treft. Een vergetelheid, desinteresse, een te klein probleem of regelrecht cynisme?

Magda De Galan verdient het niet één dag langer minister te blijven als zij niet onmiddellijk deze situatie rechtzet. Want als dit lijden niet door de overheid erkend wordt, dan kan men beter meteen de hele ziekteverzekering afschaffen. Want dan is niets nog erg genoeg om voor terugbetaling in aanmerking te komen. Een moeder: "Hij heeft geen nagels meer, ook aan zijn tenen niet. Een geluk, want hij zou er alle huid mee wegkrabben."

Mevrouw de minister, doe iets.

Yves Desmet  
© 1998 Uitgeverij De Morgen n.v.



**Bijlage 5.8.a. Marc Herremans terug uit Hawaii «Volgend jaar stap ik over finish»  
Het Laatste Nieuws, 24-10-2003**

Marc Herremans keerde gisteren met zijn vriendin Martine terug uit Hawaii, waar hij zaterdag het onmogelijke presteerde. De 34-jarige triatleet haalde de eindstreep van de Iron Man, amper 20 maanden na het ongeval dat hem naar de rolstoel verbande. De vermoeidheid van die uitputtingsslag en de 26 uur durende terugreis waren meteen vergeten bij de ontvangst op Zaventem. Een bus supporters wachtte Herremans op. Die straalde van trots en intens geluk toen hij zijn medaille toonde. En met hem zijn vriendin. «Volgend jaar», beloofde hij zijn fans, «stap ik de laatste 10 meter.»

zonder auteur  
© 2003 Aurex n.v.

**Bijlage 5.8.b. Mindervaliden en validen staan samen op de planken  
Het Laatste Nieuws, 24-10-2003**

Een twintigtal valide en mindervalide acteurs zijn druk aan het repeteren voor de toneelvoorstelling 'Trouw met mij', een stuk met als uitgangspunt 'feest'. RELO, een vrijetijdsorganisatie die wekelijkse activiteiten organiseert voor personen met een mentale handicap, leidt alles in goede banen. Het project 'Inclusief Theater' werd opgestart op algemene aanvraag van de deelnemers van die activiteiten.

(...)

Michail Vergauwen  
© 2003 Aurex n.v.

**Bijlage 5.8.c. «Andersvaliden» en nooit meer «mindervaliden»  
Het Laatste Nieuws, 25-10-2003**

Eerst en vooral mijn felicitaties voor triatleet Marc Herremans en niet alleen voor zijn bovenmenselijke prestatie in Hawaii, maar ook voor zijn inzet voor de stichting «to walk again». Marc is een pilaar waar velen op kunnen steunen. Marcs aankomst in Zaventem was terecht voorpaginanieuws (krant van gisteren), maar een paar pagina's verder lees ik het artikel «mindervaliden en validen staan samen op de planken». Mindervaliden? Dit is echt wel een term die niet meer gebruikt mag worden. Men spreekt tegenwoordig over «andersvaliden». Alleen al uit respect, niemand is minderwaardig omdat hij een handicap heeft.

Mijn man is net als Marc Herremans een rolstoelgebruiker. Deze situatie is zo al moeilijk genoeg, noem hem dan niet nog eens een keer «mindervalide». Welke bijzonderheid je ook hebt, je bent 'evenwaardig' en dat op jouw manier!

An Warrens, Tielrode  
© 2003 Aurex n.v.

**Bijlage 5.9. Verbod op landmijnen te laat voor kreupelen  
Het Belang van Limburg, 04-12-1997**

OTTAWA/KOMPONG THOM - Het internationaal verdrag tegen de productie, verspreiding en het gebruik van antipersoonsmijnen wordt vandaag in de Canadese stad Ottawa door 120 landen ondertekend. Maar het komt rijkelijk laat voor de tienduizenden gehandicapten die in hun oorlogsland ooit op een mijn liepen.

In Cambodja alleen al, waar een complexe oorlogsgeschiedenis voor in totaal zo'n 8 miljoen landmijnen gezorgd heeft, lopen naar schatting 45.000 geamputeerden rond. Op protheses, onder andere geleverd door Handicap International. We bezochten ter plaatse enkele Khmer die het verdrag toejuichen, maar het inmiddels wel met een paar ledematen minder moeten stellen.

Stijn Meuris; Roger Huisman

**Bijlage 5.10. 11 bewoners op straat door 'foutje'  
Het Laatste Nieuws, 20-08-2004**

Privé-rusthuis Laresteen uit Lovendegem gaat binnen negen dagen dicht, omdat de uitbater een foutje heeft gemaakt. «Stomweg vergeten het huurcontract te verlengen. Ja, erg voor de bejaarden. Maar vergeten is menselijk, toch», zegt zelfstandig kinesist Luc De Baerdemacker, directeur van het rusthuis. De man stelde pas vorige donderdag de elf bewoners in kennis van hét probleem.

(...)

De laatste inwonster die nog moet geplaatst worden, is Elza Cosyns, een mongooltje van 54. «Hoe de zaken hier gelopen zijn, hou je niet voor mogelijk», aldus neef Gregoire De Corte, die zich het lot van Elza aantrekt. «Maar wij zijn maar gewone mensen. We hebben het veel te druk om een nieuwe plek voor Elza te zoeken. Tegen die gang van zaken kunnen wij niks doen.»

(...)

Dirk COOSEMANS en Björn COCQUYT  
© 2004 Aurex n.v.